

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ – ΕΚΔΟΣΗ 1.0 [2024]

ΒΑΛΛΙΑΝΕΙΟ
ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΚΕΡΑΜΕΙΩΝ

Σχεδιαγράμματα της
εξεταστέας ύλης του
μαθήματος (σχολικό έτος
2023-24)

Επιμέλεια:
Ηλίας Τουμασάτος,
καθ. ΠΕ78, Δρ Ιστορίας

Βασικές χρονολογίες της εξεταστέας ύλης στη γραμμή του χρόνου

ΔΥΣΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΝΑΤΟΛΗ
	622	Εγίρα: Ο Μωάμεθ εκδιώκεται από τη Μέκκα στη Μεδίνα
	632	Θάνατος του Μωάμεθ. Ο Χαλίφης τον διαδέχεται
	650 (περ.)	Οργανώνονται τα πρώτα θέματα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία
	717	Πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες
	726	Έναρξη της Εικονομαχίας στο Βυζάντιο
Μάχη του Πουατιέ (Γαλλία). Οι Φράγκοι ανακόπτουν την προέλαση των Αράβων	732	
	800-900	Πρώτα Βασίλεια των Σέρβων και Κροατών στα Βαλκάνια
Ο Καρλομάγνος στέφεται στη Ρώμη Αυτοκράτωρ του Ρωμαϊκού Κράτους	800	
	843	Αποκατάσταση των εικόνων στο Βυζάντιο
	863	Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος πηγαίνουν στη Μοραβία. Εκχριστιανισμός των Σλάβων
Γενίκευση του συστήματος της φεουδαρχίας	900-1100	Αναπτύσσεται η εμποροβιοτεχνική τάξη στο Βυζάντιο
Οικονομική ανάπτυξη στη Δυτική Ευρώπη: εμπόριο, πόλεις, γεωργία	1000-1200	
	1054	Οριστικό σχίσμα μεταξύ Ορθόδοξης και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας
Πρώτη Σταυροφορία	1095	
	1204	Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (4η Σταυροφορία)- Αρχή της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα)
	1261	Η Κωνσταντινούπολη πίσω στους Βυζαντινούς. Δυναστεία Παλαιολόγων
Κρίση της φεουδαρχίας	1270-1330	
	1281	Οι Οθωμανοί Τούρκοι εγκαθίστανται στην Μικρά Ασία
Εκατονταετής πόλεμος Αγγλίας-Γαλλίας	1339-1453	
Μαύρος Θάνατος: επιδημία βουβωνικής πανώλης σαρώνει την Ευρώπη	1347	
	1389	Μάχη του Κοσυφοπεδίου: Οι Οθωμανοί νικούν τους Σέρβους και εδραιώνονται στα Βαλκάνια
Αναγέννηση: Στην Ιταλία και κατόπιν στη Δυτ. Ευρώπη	1400-1600	
Ανακάλυψη της τυπογραφίας από τον Ιωάννη Γουτεμβέργιο	1450	
	1453	Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς Τούρκους. Οθωμανοκρατία στα Βαλκάνια
ΔΥΣΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΝΑΤΟΛΗ

ΔΥΣΗ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΝΑΤΟΛΗ
	1461	Άλωση της Τραπεζούντας από τους Οθωμανούς Τούρκους. Τέλος των ελληνικών κρατών στην Ανατολή.
Ανακαλύψεις νέων χωρών από ισπανούς και Πορτογάλους	1480-1520	
Ο Χριστόφορος Κολόμβος ανακαλύπτει την Αμερική	1492	
Αρχίζει η θρησκευτική μεταρρύθμιση στη Γερμανία- ο Μαρτίνος Λούθηρος δημοσιεύει τις 95 θέσεις.	1517	
Ο Μαγγελάνος κάνει τον πρώτο περίπλου της γης - αποδεικνύεται ότι είναι σφαιρική!	1519	
"Ειρήνη της Αυγούστας" - Νόμιμος ο λουθηρανισμός, αλλά παράλληλα... αντιμεταρρύθμιση από την καθολική εκκλησία.	1555	
Διαφωτισμός (Αιώνας των Φώτων)	1688-1789	
Ένδοξη Επανάσταση στην Αγγλία	1688	
	1750-1821	Νεοελληνικός Διαφωτισμός
Ξεκινά η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία, επεκτείνεται σταδιακά σε Ευρώπη-Αμερική / Σταδιακή διαμόρφωση του καπιταλιστικού συστήματος	1750	
Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας από τις 13 βρετανικές αποικίες / Αμερικανική Επανάσταση	1776	
Σύνταγμα των Η.Π.Α. Αβασίλευτο ομοσπονδιακό κράτος	1787	
Γαλλική Επανάσταση	1789	
Περίοδος του Ναπολέοντα	1799-1815	
Ο Ναπολέων Αυτοκράτωρ της Γαλλίας	1804	
Οριστική ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλό - Οι νικητές οργανώνουν το Συνέδριο της Βιέννης	1815	

2. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (610-641)

Β. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Τον 7ο αιώνα επιχειρείται μια εκτεταμένη μεταρρύθμιση στη διοίκηση του κράτους
- Γιατί; Για να κυβερνηθεί το κράτος με αποτελεσματικότερο τρόπο.
- Τι περιλαμβάνει η μεταρρύθμιση; Τη δημιουργία «ΘΕΜΑΤΩΝ»
- **Τί ήταν τα θέματα;**
 - **Αρχικά:** Ήταν στρατιωτικές μονάδες που μετακινούνταν ανάλογα με τις ανάγκες σε όλη την έκταση του κράτους.
 - Οι μονάδες αυτές σε κάποια στιγμή εγκαθίστανται μόνιμα σε συγκεκριμένες περιοχές. Οι περιοχές παίρνουν «το όνομα» αυτών των μονάδων
 - Τα θέματα εξελίσσονται σε διοικητικές περιφέρειες του κράτους

Σταδιακή επέκταση των θεμάτων

- Τα πρώτα θέματα στη Μικρά Ασία (μέσα 7^{ου} αι.)
- Αργότερα επεκτείνονται και στην Βαλκανική Χερσόνησο.
- Τα θέματα θα είναι η βάση οργάνωσης του «μεσοβυζαντινού» κράτους.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ: Ο στρατηγός ήταν ο ανώτερος διοικητής. Είχε στρατιωτική εξουσία και πολιτική εξουσία

Οι στρατιώτες παίρνουν στρατιωτόπια (= κτήματα)

- Με τα έσοδα από την καλλιέργεια εξασφαλίζει τη συντήρηση του αλόγου και του οπλισμού του
- Το κτήμα μεταβιβάζεται, μαζί με τη στρατιωτική υποχρέωση, στον πρωτότοκο γιο

Συνέπειες από την ίδρυση των θεμάτων:

- **Στρατιωτικές**
 - Εκλείπουν οι μισθοφόροι
 - Οι στρατιώτες-αγρότες αγωνίζονται με αυταπάρνηση (Αφού υπερασπίζονταν την ιδιοκτησία τους)
- **Κοινωνικές**
 - Πολλοί μεγάλοι γαιοκτήμονες είχαν σκοτωθεί από τις εισβολές Σλάβων και Αβάρων
 - Τα κτήματά τους καταλαμβάνονται από μικροιδιοκτήτες – ελεύθερους αγρότες ή και ακτήμονες

Αλλαγές στην κρατική μηχανή

- **Αυτοκράτορας:** Από τα μέσα του 7ου αι εξαρτώνται απ' αυτόν όλες οι κρατικές υπηρεσίες
- **Λογοθέτης του Γενικού:** έχει την ευθύνη για τα οικονομικά του κράτους
- Νέο αξίωμα: **Λογοθέτης του δρόμου.** Σιγά σιγά γίνεται ένα είδος «πρωθυπουργού»
 - Αρμόδιος για οδικό δίκτυο, μετακινήσεις
 - Διπλωματία, πρεσβευτές, εξωτερική πολιτική

Γ. ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

- Το Βυζάντιο χάνει μεγάλο μέρος των ανατολικών επαρχιών
- Την ίδια στιγμή αποκτά εθνολογική ομοιογένεια: Οι περισσότεροι κάτοικοί του είναι Έλληνες ή ελληνόφωνοι
- **Τα ελληνικά γίνονται η επίσημη κρατική γλώσσα, στη θέση των λατινικών**
 - Αυτό φαίνεται και στους επίσημους αυτοκρατορικούς τίτλους:
 - Πριν: Imperator Romanorum, Caesar, Augustus.
 - Από τον Ηράκλειο και μετά: ΒΑΣΙΛΕΥΣ Πιστός εν Χριστώ

3. Η εμφάνιση του Ισλάμ

Προϊσλαμική Αραβία (πριν από το 613 μ.Χ.)

πριν το
613

- Στο Νότο: αγροτική κοινωνία, **μόνιμα εγκατεστημένη**
- Στον Βορρά: οργάνωση σε φυλές, **νομάδες** (εμφύλιοι, επιθέσεις και λεηλασίες στα καραβάνια, όχι απειλή για το Βυζάντιο)

Οργάνωση των Αράβων

613

Ο Μωάμεθ αρχίζει να διδάσκει στην Αραβία μια νέα θρησκεία, το **Ισλάμ**

- Ήταν οδηγός καραβανιών
- Γνώριζε τον ιουδαϊσμό και το Χριστιανισμό
- Αρχίζει να διδάσκει το ισλάμ
- Κατηγορεί τους συμπατριώτες του ως ειδωλολάτρες

622

Εκδιώκεται (λόγω της διδασκαλίας) από τη **Μέκκα** στη **Μεδίνα**, όπου ιδρύει κοινότητα πιστών.

622-632

- Επιβάλλει τη διδασκαλία του Ισλάμ
- Συνενώνει αραβικές φυλές
- Τέλος στην πολιτική διάσπαση αραβικής χερσονήσου

632

Θάνατος του Μωάμεθ.

Ο Χαλίφης (= τοποτηρητής του προφήτη) αναλαμβάνει διακυβέρνηση κοινότητας

Ο Χαλίφης

Θρησκευτικός ηγέτης – πρότυπο των πιστών

Κοσμικός ηγέτης – όλη η εξουσία στα χέρια του

Τοποτηρητής του Μωάμεθ – υπεύθυνος για την εφαρμογή των εντολών του Κορανίου

Λέξεις κλειδιά για το Ισλάμ

- **Εγίρα:** Η χρονολογία μετοικεσίας του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα. Αρχή του αραβικού χρονολογικού συστήματος (622)
- **Μουσουλμάνοι:** οι πιστοί του Ισλάμ
- **Κοράνι:** το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων
- **Τζιχάντ, ιερός πόλεμος:** διάδοση της θρησκείας «με το σπαθί» - παράγοντας που συνέβαλε στη ραγδαία εξάπλωση του Ισλάμ. Οι μάρτυρες της πίστης εξασφαλίζουν την είσοδο στον παράδεισο
- **Θεοκρατικό κράτος:** η θρησκευτική κοινότητα ταυτίζεται με το κράτος:
 1. Το Κοράνι καθορίζει:
 - - θρησκευτικά καθήκοντα πιστών
 - Καθήκοντα πολιτών, καθήκοντα υπαλλήλων του κράτους και κυβερνώντων

2. Η δικαιοσύνη απονέμεται από τον Μουφτή ή τον Καδή (θρησκευτική) με βάση το Κοράνιο. Θρησκευτική και κοσμική δικαιοσύνη ταυτίζονται.

3. Ο ανώτατος άρχοντας θρησκευτικός και πολιτικός ηγέτης.

5. Εικονομαχία (726-843)

Πρωταγωνιστές:

Εικονομάχοι αυτοκράτορες: Λέων Γ΄ Ισαυρος, Κωνσταντίνος Ε΄ – εκπρόσωποι του ανώτερου κλήρου

Πλαίσιο εκδήλωσης της εικονομαχίας (αρχές 8ου αιώνα)

- **ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ: Αντίθεση στις λατρευτικές συνήθειες - Διχασμός**
 1. Ευρωπαϊκές επαρχίες: υπερβολές στη λατρεία εικόνων και λειψάνων. Δεισιδαιμονία
 2. Ανατολικές επαρχίες. Μικρά Ασία: ανεικονικές αντιλήψεις (ασυμβίβαστη η απεικόνιση των θείων προσώπων με πνευματικό χαρακτήρα θρησκείας – πρβλ. Ισλάμ)

- **ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ:** Η κεντρική εξουσία είχε **ανάγκη να συμφιλιωθεί με τους αγροτικούς πληθυσμούς της Μ. Ασίας** (=ανεικονικές αντιλήψεις) **γιατί αυτοί υπηρετούσαν στους θεματικούς στρατούς**, προκειμένου να αντιμετωπίσει απειλές:
 1. Άραβες: οργάνουν τη Μεσόγειο
 - a. Λεηλασίες νησιών, ακτών και πόλεων
 - b. απειλή για εμπόριο,
 - c. πολιορκία Κων/πολης (717)
 2. Σλάβοι (σκληραβηνίες) και Βούλγαροι στη Βαλκανική χερσόνησο
Επομένως οι Ίσαυροι αποφασίζουν να εφαρμόσουν **εικονομαχική** πολιτική.

Χρονικό

717	Πολιορκία Κων/πολης από Άραβες (αποτυχία χάρη στο υγρόν πυρ). Γίνεται αυτοκράτορας ο Λέων Γ΄ Ίσαυρος, πρωταγωνιστής εικονομαχίας
726	Καταστροφικός σεισμός στη Θήρα. Θεωρείται θεία τιμωρία για την «ειδωλολατρική» λατρεία των εικόνων. Ο Αυτοκράτωρ Λέων Γ΄ Ίσαυρος εξαπολύει επίθεση κατά των εικόνων. • Απομακρύνεται η εικόνα του Χριστού από Χαλκή Πύλη ⇒ • Αντιδράσεις και οδομαχίες με το οργισμένο πλήθος • Αντιδρά το Θέμα Ελλάδος (Στερεά Ελλάδα) – Ο Λέων Γ΄ νικά τον θεματικό στόλο στον Ελλήσποντο.
730	Πρώτο εικονομαχικό διάταγμα : • Προβλέπει καταστροφή εικόνων, διώξεις εικονολατρών • Βασανιστήρια, εξορίες, δημεύσεις περιουσιών • Αρνητικές συνέπειες στις σχέσεις με την Εκκλησία της Ρώμης. Ο πάπας, αντίθετος στην εικονομαχία, στρέφεται προς τους Φράγκους
741-775	Αυτοκράτορας στέφεται ο Κωνσταντίνος ο Ε΄ . • Κορύφωση της εικονομαχίας – εκστρατεία κατά των μοναχών και των μοναστηριών (=προπύργια εικονολατρίας)
754	Θρησκευτική καταδίκη της εικονολατρίας. Η σύνοδος της Ιέρειας καταδικάζει εικονολατρεία – αναθεματίζει τους οπαδούς.
780	Αυτοκράτωρ ο Κωνσταντίνος ΣΤ΄
787	Καταδίκη της Εικονομαχίας από την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο (Ειρήνη η Αθηναία) Τέλος της Α περιόδου εικονομαχίας.
813-820	Αυτοκράτωρ ο Λέων Ε΄. Αναζωπύρωση εικονομαχίας, με ηπιότερη μορφή
829-842	Αυτοκράτωρ ο Θεόφιλος. Αναζωπύρωση εικονομαχίας, με ηπιότερη μορφή
842-867	Αυτοκράτωρ ο Μιχαήλ Γ΄
843	Η μητέρα του Μιχαήλ, Θεοδώρα , συγκαλεί Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη με τους συνεργάτες της Βάρδα και Θεόκτιστο. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ – ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ -- αποτυχία του Κράτους να υποτάξει στη βουλή του την Εκκλησία.

6. Κοινωνία και Οικονομία

Στρατιωτικοποίηση του Βυζαντινού κράτους και εποικισμοί

μέσα 7 ^{ου} – μέσα 9 ^{ου} αι.	• Στρατιωτικοποίηση: έντονη κοινωνική παρουσία του στρατού. • Εμφανίζονται τα οικογενειακά επώνυμα: στρατιωτικές αριστοκρατικές οικογένειες • Κάστρα-οχυρά αντικαθιστούν τις πόλεις που παρακμάζουν • Επεκτείνονται τα θέματα. (α) Διχοτομούνται παλαιότερα μεγάλα θέματα • Δημιουργούνται νέα θέματα (Βαλκανική) • Δημιουργούνται ναυτικά θέματα – θωράκιση ναυτικών περιοχών (ΘΕΜΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ) • ΕΠΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Η αυτοκρατορία αντιμετώπιζε προβλήματα στις ευρωπαϊκές επαρχίες λόγω της εγκατάστασης των Σλάβων: • Το κράτος μετακινεί: (α) Σλαβικούς πληθυσμούς από τη Βαλκανική στη Μ. Ασία
---	--

(β) μικρασιάτες από Μ. Ασία στις σκλαβηνίες της Βαλκανικής (Θράκη, Μακεδονία, Ν. Ελλάδα)

Συνέπειες: Οι Σλάβοι σταδιακά ενσωματώνονται /αφομοιώνονται στη Βυζαντινή κοινωνία

7. Σλάβοι και Βούλγαροι - Σκλαβηνίες

- **Σκλαβηνίες:** Μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων στη Χερσόνησο του Αίμου (Βαλκανική)
- **Στην Ελλάδα:** αρχικά ήταν αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού

Εξέλιξη των σκλαβηνιών τον 9^ο αιώνα:

ΣΛΑΒΟΙ τον 9 ^ο αιώνα	
•	Στον Βορρά: Πρώτα κρατίδια των Σέρβων και Κροατών (εξέλιξη σκλαβηνιών της βόρειας Βαλκανικής). Ο Εκχριστιανισμός (από τον Βασίλειο Α) διευκολύνθηκε από την ύπαρξη αυτών των κρατιδίων
•	Στον νότο: Οι νοτιότερες σκλαβηνίες ενσωματώνονται στα βυζαντινά θέματα (ημιαυτόνομες, πληρώνουν φόρο υποτέλειας)

8. Το φραγκικό κράτος υπό τις δυναστείες των Μεροβιγγείων και των Καρολιδών

Οι Καρολίδες και η ακμή της φραγκικής δύναμης

732	Ο Κάρολος Μαρτέλος (αυλάρχης του βασιλιά των Φράγκων, majordomus = πρώτος τη τάξει αξιωματούχος, έμπιστος του βασιλιά) νικά τους Άραβες στο Πουατιέ και σταματά την επέλασή τους στην Ευρώπη. ▪ Ο Κάρολος αριστοκράτης, γενάρχης της δυναστείας των Καρολιδών. ▪ Ο αυλάρχης αποκτά κύρος στο νέο κράτος ▪ Ο πάπας στρέφεται στους Φράγκους (επειδή οι Λογγοβάρδοι απειλούν τη Ρώμη)
751	Ο πάπας στέφει «ελέω θεού βασιλέα» τον γιο του Καρόλου, Πιπίνου ▪ ηθικό κύρος, ▪ επικράτηση της αντίληψης περί «ελέω θεού βασιλείας» ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΡΟΛΙΔΩΝ (751-843)
751-768	Πιπίνος: • Δωρίζει στον πάπα την περιοχή Ρώμης και Ραβέννας (Παπικό Κράτος) • «Πατρίκιος των Ρωμαίων» (υποχρέωση του βασιλικού οίκου να προστατεύει Ρώμη - σύνδεση παπισμού με Φράγκους – απομάκρυνση από Βυζάντιο – βαθαίνει το χάσμα που είχε προκύψει με την εικονομαχία_. • Το Φραγκικό Βασίλειο: σημερινή Γαλλία, μέρος σημ. Γερμανίας
768-814	Κάρολος ο Μέγας (Καρλομάγνος), γιος του Πιπίνου. • Εδαφική επέκταση των Φράγκων • Ενίσχυση της εσωτερικής οργάνωσης του Κράτους: (α) διαίρεση του κράτους σε 200 κομητείες. Κόμητες: (ασκούσαν μαζί με επισκόπους στρατιωτική και πολιτική διοίκηση, δικαστική εξουσία, φοροεισπράκτορες,) (β) βασιλικοί απεσταλμένοι: (νέος θεσμός): επιβλέπουν εφαρμογή νόμων που εξέδιδε ο Καρλομάγνος (γ) εκκλησιαστική μεταρρύθμιση. Η εκκλησία παράγοντας συνοχής και ενότητας του κράτους
774	Το πρόβλημα των δύο αυτοκρατοριών Κατάλυση του κράτους των Λογγοβάρδων (βόρεια Ιταλία) από τον Καρλομάγνο • Ισχυροποίηση του Φραγκικού κράτους - ισχυρή βασιλεία του Καρλομάγνου Ποια ήταν η στάση του Βυζαντίου απέναντι στο νέο κράτος;

781	▪ Αρχικά επιχειρείται διπλωματική προσέγγιση Επιχειρείται ανεπιτυχώς προσέγγιση με το Βυζάντιο. Αρραβώνας του Κων/νου ΣΤ με την κόρη του Καρόλου Ροτρούδη καταλήγει σε αποτυχία. Στάση του Πάπα: Ο Πάπας Λέων Γ' ζητά τη βοήθεια του Καρλομάγνου απέναντι σε εσωτερικούς του αντιπάλους και υπόσχεται να τον στέψει αυτοκράτορα Ο Καρλομάγνος στέφεται στη Ρώμη από τον Πάπα Λέοντα Γ' Αυτοκράτωρ του Ρωμαϊκού Κράτους (Μέγας Ειρηνοποιός Αυτοκράτωρ, Κυβερνήτης του Ρωμαϊκού Κράτους)
800	• Η στέψη ανταπόδοση βοήθειας στον Πάπα • Η στέψη με το βυζαντινό τυπικό • Επιλέγει για έδρα το Άαχεν (έργα τέχνης από Ρώμη και Ραβέννα στο παρεκκλήσι του ανακτόρου)
800 Κ.Ε.	• Διχασμός της ευρωπαϊκής ηπείρου ανάμεσα σε δύο αυτοκρατορίες (Βυζάντιο – Φράγκοι) • Οι Βυζαντινοί θεώρησαν ότι ο Καρλομάγνος σφετερίζεται τον τίτλο του αυτοκράτορα των Ρωμαίων. – θεωρούσαν ότι το Βυζάντιο έχει αποκλειστικό δικαίωμα στη ρωμαϊκή κληρονομιά και στο όνομα «βασιλεύς των Ρωμαίων» • Διάσπαση πολιτική, γλωσσική, θρησκευτική σε δυο αντίπαλους κόσμους (ΑΝΑΤΟΛΗ – ΔΥΣΗ) • Οι Βυζαντινοί περίμεναν ότι ο Καρλομάγνος θα επιχειρήσει να υποτάξει το Βυζάντιο. • Συμβιβασμός αντί πολέμου με τον Βυζαντινό Αυτοκράτορα (Νικηφόρο) μετά από μακρές διαπραγματεύσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 (843-1054)

1. Προοίμιο της ακμής του βυζαντινού κράτους - ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ Γ' (842-867)

842-867	▪ Πρόοδος στην παιδεία ▪ Πρόοδος στην οικονομία ▪ Στρατιωτικές επιτυχίες κατά των Αράβων στη Μ. Ασία ▪ Στροφή του Βυζαντίου προς τους Σλάβους. Πολιτική εκχριστιανισμού. ▪ Ανταγωνισμός με τη δυτική Εκκλησία για τον εκχριστιανισμό και προσέγγιση των Σλάβων Εκχριστιανισμός Ρώσων, Σλάβων, Βουλγάρων
860	ΡΩΣΟΙ: Οι Ρώσοι επιτίθενται ανεπιτυχώς ενάντια στην Κωνσταντινούπολη Βυζαντινοί ιεραπόστολοι διδάσκουν χριστιανισμό στο νέο ρωσικό κράτος. (Ειρηνικός τρόπος εκχριστιανισμού)
863	ΣΛΑΒΟΙ: Αποστολή ιεραποστόλων στη Μοραβία (σλάβοι) (μετά από αίτημα του ηγεμόνα Ραστισλάβ) ▪ Επικεφαλής οι Κωνσταντίνος-Κύριλλος και Μεθόδιος, λόγιοι αδελφοί από τη Θεσσαλονίκη, γνώστες σλαβονικής ▪ Επινόηση του γλαγολιτικού (σλαβικού) αλφαβήτου ▪ Μετάφραση της Αγίας Γραφής στα σλαβονικά – η θεία λειτουργία και το κήρυγμα γίνονταν πλέον στα σλαβονικά ▪ Ειρηνικός τρόπος εκχριστιανισμού ▪ Συνέπειες: απαρχές της εθνικής φιλολογίας των Σλάβων - διείσδυση του βυζαντινού πολιτισμού στις σλαβικές χώρες ▪ Διείσδυση φραγκικού κλήρου – εκδίωξη μαθητών των Κυρίλλου και Μεθόδιου, ωστόσο ο βυζαντινός πολιτισμός ρίζωσε βαθιά
864	ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ: Ο ηγεμόνας των Βουλγάρων Βόρης βαπτίζεται χριστιανός στην Κωνσταντινούπολη και παίρνει το όνομα Μιχαήλ ▪ Μη ειρηνικός τρόπος εκχριστιανισμού (με στρατιωτικό αποκλεισμό των πόλεων και παραλίων της Βουλγαρίας, με συνεργασία Πατριαρχείου και Αυτοκράτορα)

867	▪ Γιατί: Ο Βόρρης είχε ζητήσει από τον πάπα ιεραποστόλους – φόβος μήπως η Βουλγαρία περνούσε στη σφαίρα επιρροής της Δύσης. ▪ Ο Βόρρης κάμπτεται την αντίσταση των (εθνικών) βογιάρων (δηλ. των παλαιών βούλγαρων αριστοκρατών) ▪ Οργανώνεται η Βουλγαρική Εκκλησία με υποδείξεις του Πατριάρχη Φωτίου → Δυσaráσκεια Βόρρη και νέα στροφή στον Πάπα → απόκρουση της επέμβασης της Ρώμης από Φώτιο - αυτοκράτορα↓ ΚΡΙΣΗ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ▪ Αυτοκράτορας ο Βασίλειος ο Α΄ (867-886) ▪ Κατηγορίες για θέματα εκκλησιαστικής τάξης και λατρείας από Φώτιο ▪ Διαμάχη για το filioque (Δυτ. Εκκλ.: Στο σύμβολο της Πίστεως το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται και εκ του υιού)
870	▪ Πρώτο σχίσμα: Ανάθεμα στον πάπα στην Σύνοδο του 867 (για το filioque) Σύνοδος Κων/πολης: Η Βουλγαρία υπάγεται στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλης

3. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ (ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ – ΔΥΝΑΤΟΙ)

Από 8^ο αι.. τέλη 10^{ου} αι.	Αλλαγή της κυρίαρχης τάξης στο Βυζάντιο: ▪ <u>Η Νέα αριστοκρατία:</u> Προσπάθεια από το κράτος να επιβληθεί παλατιανή αριστοκρατία κρατικών αξιωματούχων (μισθοδοτούμενων) ▪ <u>Η παλαιά αριστοκρατία:</u> Μεγάλοι γαιοκτήμονες (δυνατοί). Οι νέοι γαιοκτήμονες πηγαίνουν στην Πόλη επιδιώκουν να κατακτήσουν αξίωμα για να μπουν στην ελίτ. ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ κυρίαρχης τάξης: ΕΠΙΓΑΜΙΕΣ ανάμεσα σε παλαιά και νέα αριστοκρατία. ▪ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ: Κυρίαρχη τάξη οι ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ (κάτοχοι στρατιωτικών και πολιτικών αξιωμάτων) - Ακόρεστοι για πλούτο – φοβούνται ότι κάποια στιγμή θα χάσουν την εύνοια του αυτοκράτορα ▪ ΕΠΑΡΧΙΕΣ: Οι ΔΥΝΑΤΟΙ πιέζουν, κηδεμονεύουν ή παίρνουν υπό την προστασία τους τους μικρούς καλλιεργητές.									
10^{ος} – 11^{ος} αι. 11^{ος} αι.	2. ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ (ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΕΣ) ΕΜΠΟΡΟΙ και ΒΙΟΤΕΧΝΕΣ: πηγή της ευημερίας στο Βυζάντιο. ▪ Αύξηση νομισματικής κυκλοφορίας. ▪ 11^{ος} αι.: Τολμηροί μεγαλέμποροι ταξιδεύουν στην Ανατολή, εμπορεύονται τα πολύτιμα προϊόντα της (καρυκεύματα, πολύτιμοι λίθοι, υφάσματα), αποκομίζουν τεράστια κέρδη. ▪ Οι επιχειρηματίες συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική ζωή: - έχουν τη δύναμη να ανεβοκατεβάζουν αυτοκράτορες (π.χ. Μιχαήλ Καλαφάτη-1042) - γίνονται δεκτοί στη Σύγκλητο. -									
από 6^ο αι. 8^{ος} αι.	3. ΤΟ «ΧΩΡΙΟ» Χωρίον: βυζαντινή κοινότητα - ακμή στον 8^ο -9^ο αι. Κοινωνικές ομάδες στο χωρίον: <table><tr><td>ΙΕΡΕΑΣ</td><td>ηθικό κύρος</td><td></td></tr><tr><td>ΔΥΝΑΤΟΙ</td><td>οικονομική δύναμη, είναι οι μεγάλοι γαιοκτήμονες που ζουν απόμερα από το χωριό</td><td></td></tr><tr><td>ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΜΙΚΡΟΪΔΙΟΚΤΗΤΕΣ</td><td>Ο ταχύτατος πλουτισμός της νέας αριστοκρατίας και η φορολογία τους οδηγεί να παραχωρήσουν τους κλήρους τους</td><td>Γίνονται ΠΑΡΟΙΚΟΙ των δυνατών (εξαρτώνται από τους δυνατούς) Οι φόροι όσων εγκατέλειπαν τη γη τους επιβαρύνουν γείτονες – εγκαταλείπουν και</td></tr></table>	ΙΕΡΕΑΣ	ηθικό κύρος		ΔΥΝΑΤΟΙ	οικονομική δύναμη, είναι οι μεγάλοι γαιοκτήμονες που ζουν απόμερα από το χωριό		ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΜΙΚΡΟΪΔΙΟΚΤΗΤΕΣ	Ο ταχύτατος πλουτισμός της νέας αριστοκρατίας και η φορολογία τους οδηγεί να παραχωρήσουν τους κλήρους τους	Γίνονται ΠΑΡΟΙΚΟΙ των δυνατών (εξαρτώνται από τους δυνατούς) Οι φόροι όσων εγκατέλειπαν τη γη τους επιβαρύνουν γείτονες – εγκαταλείπουν και
ΙΕΡΕΑΣ	ηθικό κύρος									
ΔΥΝΑΤΟΙ	οικονομική δύναμη, είναι οι μεγάλοι γαιοκτήμονες που ζουν απόμερα από το χωριό									
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΜΙΚΡΟΪΔΙΟΚΤΗΤΕΣ	Ο ταχύτατος πλουτισμός της νέας αριστοκρατίας και η φορολογία τους οδηγεί να παραχωρήσουν τους κλήρους τους	Γίνονται ΠΑΡΟΙΚΟΙ των δυνατών (εξαρτώνται από τους δυνατούς) Οι φόροι όσων εγκατέλειπαν τη γη τους επιβαρύνουν γείτονες – εγκαταλείπουν και								

		αυτοί με τη σειρά τους τους κληρούς
	ΔΟΥΛΟΙ	Βοηθούν τους μικροϊδιοκτήτες
	Μακεδόνες Αυτοκράτορες (867-1056) Βασική γραμμή πολιτικής Μακεδόνων αυτοκρατόρων ο αγώνας κατά των δυνατών. → Θεσπίζεται νόμος, το Αλληλέγγυον : οι εύποροι γείτονες υποχρεώνονται να πληρώνουν τους φόρους φτωχών αγροτών της κοινότητας.	

Διοίκηση και Νομοθεσία στα χρόνια των Μακεδόνων

Νομοθεσία

Στόχος: Οι Μακεδόνες θεσπίζουν νέα νομοθεσία. Στόχος, η απομάκρυνση από το δίκαιο των Εικονομάχων, επιστροφή στο Ρωμαϊκό Δίκαιο, προσαρμοσμένο στα νέα δεδομένα (Κοινωνικά, πολιτικά)

Βασικοί Νόμοι:

Α. Πρόχειρος Νόμος (870-879): Είναι ένα πρακτικό εγχειρίδιο. Περιλαμβάνει διατάξεις

- Δημοσίου Δικαίου (σχέσεις με το κράτος)
- Αστικού Δικαίου (σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών)

Επιδράσεις: Ο Πρόχειρος Νόμος είναι επηρεασμένος από την Εκλογή (νομοθετικό έργο των Ισαύρων), παρόλο που ασκεί κριτική σε αυτήν. (Οι Ίσαυροι, θυμόμαστε ότι ήταν εικονομάχοι)

Β. Επαναγωγή: Συλλογή από νομοθετήματα που καθορίζουν τις αρμοδιότητες Αυτοκράτορα και Πατριάρχη

- Ο Αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης είναι οι δυο κεφαλές της Οικουμένης
- Επιδράσεις:
 - Επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό από την Εκλογή των Ισαύρων
 - Η θεωρία των «δύο κεφαλών» έχει εμπνευστή τον Πατριάρχη Φώτιο

Γ. Βασιλικά:

- Είναι η μεγαλύτερη νομική συλλογή της αυτοκρατορίας
- Επειδή βασίζεται στη νομοθεσία του Ιουστινιανού, αντανάκλα τις συνθήκες του 6^{ου} αιώνα...
- Επιδράσεις: Στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην νομοθεσία του Ιουστινιανού

Δ. Νεαρές

- Είναι «νέοι» νόμοι που αντικατοπτρίζουν περισσότερο τον 10^ο αιώνα
- Το κράτος ταυτίζεται με τον αυτοκράτορα και τη στρατιωτική και γραφειοκρατική μηχανή του
- Αυτή η «μηχανή» επηρεάζει
 - Την αστική ζωή
 - Την οικονομία

Η Διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

- Όχι μόνιμες διπλωματικές αποστολές, αλλά κατά περίπτωση αποστολή πρεσβευτών, οι οποίοι ήταν πρόσωπα σεβαστά και απαραβίαστα
- Ανώτατα όργανα άσκησης διπλωματίας: Αυτοκράτορας, σε συνεργασία με τον Λογοθέτη του Δρόμου
- Τρόποι άσκησης βυζαντινής διπλωματίας
 - αποστολή πρεσβευτών
 - χορηγίες (σε χρήμα ή δώρα) σε ξένους ηγεμόνες
 - σύναψη συμμαχιών, εμπορικών συνθηκών, επιγαμίες
 - εκχριστιανισμός γειτονικών λαών.

2. ΙΤΑΛΙΚΕΣ ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

976-1025: Αυτοκράτορας του Βυζαντίου ο **Βασίλειος Β'**

- Ανάπτυξη των **ιταλικών ναυτικών πόλεων** (Αμάλφι, Πίζα, Τζένοβα, **Βενετία**)
- Αναπτύσσουν σχέσεις με το Βυζάντιο:
 - (α) οι Βενετοί μεταφέρουν βυζαντινά στρατεύματα στο θέμα Λογγοβαρδίας (Βόρεια Ιταλία)
 - (β) ο Βασίλειος σε ανταμοιβή υπογράφει μαζί τους **εμπορική συνθήκη** → παραχωρούνται προνόμια στους Βενετούς εμπόρους, που μακροπρόθεσμα θα αποβούν εις βάρος του Βυζαντίου (κυριαρχία Βενετίας στη Μεσόγειο)

ΣΧΙΣΜΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Γίνεται το 1054 (Αυτοκράτορας του Βυζαντίου ο Κωνσταντίνος Θ' Μονομάχος)

Αίτια

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ	ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΑ
filioque, εκπόρευση του Αγ. Πνεύματος και από τον υιό (το υποστηρίζει η Δύση, το αρνείται η Ανατολή) νηστεία Σαββάτου, αγαμία του κλήρου, άζυμα στη Λειτουργία (Δύση)	Η Ρώμη διεκδικούσε την πρωτοκαθεδρία στον χριστιανικό κόσμο = η Κωνσταντινούπολη δεν μπορούσε να την αποδεχθεί

Ευθύνες στους ιεράρχες που έκαναν τις άκαρπες διαπραγματεύσεις – αδιαλλαξία και αμοιβαίοι αφορισμοί (καρδινάλιος Ουμβέρτος – πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος)

- Το σχίσμα προκάλεσε έντονη αντιβυζαντινή διάθεση, που διευκόλυνε την κατάκτηση των ιταλικών επαρχιών του Βυζαντίου από τους Νορμανδούς (1071)
- Στην εποχή του δεν δόθηκε ιδιαίτερη σημασία, ωστόσο μακροπρόθεσμα είχε **κοσμοϊστορική σημασία** (βλ. Άλωση)

Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη – Το Σύστημα της ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑΣ

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ: Το σύστημα της φεουδαρχίας αναπτύσσεται από τον 8^ο αιώνα μΧ καθώς καταρρέει η Δυναστεία των Μεροβιγγίων

8 ^{ος} αιώνας	▪ Αγροτική κοινωνία και οικονομία → ο πληθυσμός στην πλειοψηφία αγροτικός ανασφάλεια στον αγροτικό πληθυσμό → ζητούν προστασία των οικονομικά ισχυρών → δεσμοί εξάρτησης στις κοινωνικές ομάδες ▪ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑ: (οικονομικό σύστημα η ευρωπαϊκή κοινωνία του μεσαίωνα ονομάζεται φεουδαρχική) <u>Οι ανώτεροι άρχοντες (ΦΕΟΥΔΑΡΧΕΣ) παραχωρούν στους υποτελείς τους (ΒΑΣΑΛΟΥΣ) εκτάσεις γης (ΦΕΟΥΔΑ).</u> ▪ Η αναγνώριση της υποτέλειας γίνεται με την ΤΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ ▪ Τί έδιναν στους υποτελείς: Τη γη, βοήθεια και προστασία ▪ Τί ζητούσαν: πίστη, υποτέλεια, και διάφορες υπηρεσίες. ▪ Αν οι υποτελείς δεν τηρούσαν υποχρεώσεις: Τους έπαιρναν πίσω το φέουδο.
800 κ.ε.	Μεταρρυθμίσεις Καρλομάγνου: (α) Ο στρατός από αυτοκρατορικός γίνεται φεουδαρχικός (κάθε φεουδάρχη συμμετέχει με τους υποτελείς του και οπλισμό τους – τη δυνατότητα αυτή του δίνει η οικονομική του δύναμη) (β) στους βασιλικούς αξιωματούχους παραχωρούνται εκτάσεις • ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑΣ: ▪ Πολιτική (πολιτική δύναμη που εξασφαλίζει το φέουδο) ▪ Οικονομική-κοινωνική (οικονομική δύναμη – στην κορυφή της)

10^{ος}-11^{ος}
αι.

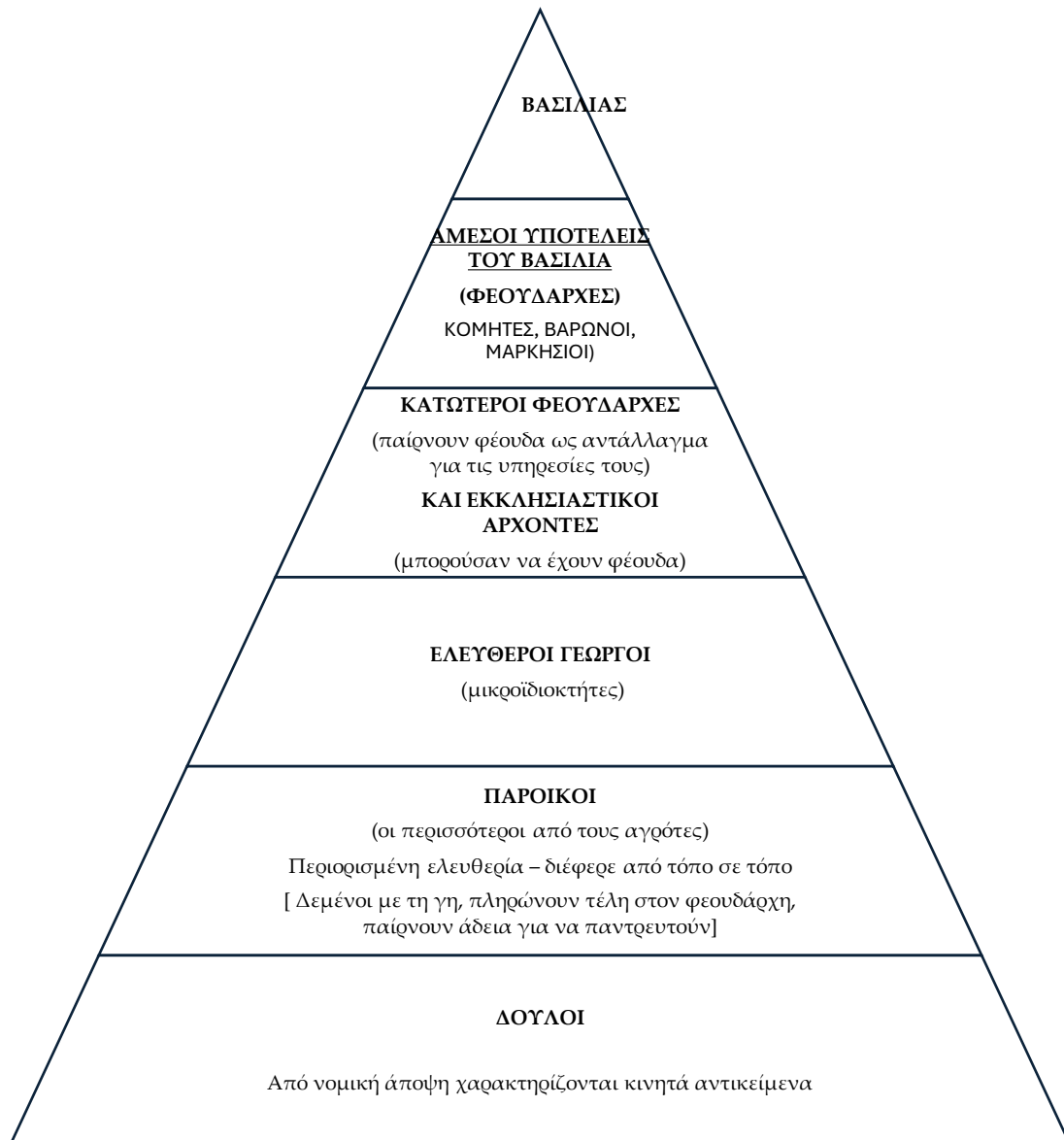
- Στρατιωτική (φεουδαρχικός στρατός)

Ενίσχυση και **γενίκευση** της φεουδαρχίας στη Δυτική Ευρώπη. Λόγοι: Ανασφάλεια στους αγροτικούς πληθυσμούς που προκαλείται από

- Διάλυση των κρατών των Καρολιδών –
- Εχθρικές επιδρομές

Έτσι οι πιο αδύναμοι αναγκάζονται να ζητήσουν την προστασία των φεουδαρχών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑ στη Δυτική Ευρώπη την εποχή της φεουδαρχίας

Οικονομικές μεταβολές στη Δυτική Ευρώπη

Μέσα
11^{ου}
αιώνα

Αρχίζει ακμή στη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρειο Ιταλία

- Αύξηση του πληθυσμού
- **ΓΕΩΡΓΙΑ: ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**
 - αύξηση καλλιεργούμενων εκτάσεων (εκχερνώσεις, αποξηράνσεις)
 - τεχνολογικές καινοτομίες: τροχοφόρο άροτρο, τετράτροχη άμαξα

- τριζωνική καλλιέργεια (λόγω της έλλειψης λιπάσματος): κάθε χωράφι χωρίζεται σε τρεις ζώνες που καλλιεργούνται εκ περιτροπής → περισσότερη συγκομιδή, περισσότερη και καλύτερη τροφή
- αγροτικός εποικισμός και σχηματισμός αστικών κοινοτήτων

▪ **ΠΟΛΕΙΣ:** Ιδρύονται και αναπτύσσονται νέες πόλεις, επεκτείνονται παλαιές ανεγείρονται φρούρια

- η ανάπτυξη πόλεων επηρεάζει την ύπαιθρο
- καταμερισμός εργασίας στις πόλεις (λόγω **τεχνολογικής προόδου**)
- τεχνολογική πρόοδος: νέες πηγές ενέργειας ο νερόμυλος και ο ανεμόμυλος (τέλη 12^{ου} αιώνα)
- Ζωντανεύουν το εμπόριο και η βιοτεχνία
- Το χρήμα χρησιμοποιείται ξανά στις συναλλαγές
- Οι πόλεις κινητήριες δυνάμεις παραγωγής (οικοδόμηση, συναλλαγές εμπορευμάτων, νέες τεχνικές και νέες ιδέες)
- Οι πόλεις καταλαμβάνουν τον πνευματικό ρόλο που έπαιζαν οι Μονές στον Μεσαίωνα

12^{ος} αι.

▪ **ΕΜΠΟΡΙΟ**

- πρόοδος: το αγροτικό πλεόνασμα διατίθεται στις πόλεις
- Ιδιαίτερη ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων
- Ευρεία ακτίνα δράσης: **ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ**
(α) οδικοί άξονες που συνδέουν τα άκρα του χριστιανικού κόσμου
(β) δρόμοι που συνδέουν Δύση με Βυζαντινό, μουσουλμανικό κόσμο:

- Εμπορικά κέντρα:

- (α) Στο νότο: ιταλικές ναυτικές πόλεις
- (β) στον Βορρά: Μπριζ (στο σημ. Βέλγιο), Βρέμη (στη σημ. Γερμανία)

- πρωταγωνιστές: Εβραίοι, χριστιανοί έμποροι από Βενετία, Πράγα

- είδη: δούλοι, προϊόντα πολυτελείας, καταναλωτικά αγαθά

- μέσα: (α) στην ξηρά: άμαξες, καραβάνια με μουλάρια

(β) στη θάλασσα: γαλέρες και κόγκες (1200: χρήση πυξίδας, πρυμναίου πηδαλίου)

τέλη 12^{ου} αιώνα

ΕΜΠΟΡΟΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ (ιδίως στη Φλάνδρα (σημ. Βέλγιο) και Καμπανία (σημ. Γαλλία): διαρκής αγορά με προνόμια: εμπορεύματα αλλά και:

- ανταλλαγές νομισμάτων και χορήγηση πιστώσεων από **τραπεζίτες** εβραίους και από μονές: πρώτες εκδηλώσεις χρηματοπιστωτικού συστήματος

ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ στη Μεσόγειο (Ιταλία)

- Κυρίως στη Βενετία και στη Γένουα
- επενδύουν στο θαλάσσιο εμπόριο
- Αποκομίζουν τεράστια κέρδη

1055	Οι Σελτζούκοι Τούρκοι κύριοι της Βαγδάτης, προστάτες των χαλιφών
1081	Οι Τούρκοι κατακτούν τη Συρία, κυριεύουν τα Ιεροσόλυμα
11 ^{ος} αι.	Αυτοκράτορας του Βυζαντίου ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός Γεννιέται στη Δύση η ιδέα των Σταυροφοριών (=εκστρατείες με σκοπό την ανάκτηση των Αγίων Τόπων από τους αλλόθρησκους μουσουλμάνους) ΑΙΤΙΕΣ: (α) Θρησκευτικές αιτίες: Αναβίωση της παράδοσης των προσκυνημάτων στους Αγίους Τόπους (10^{ος} αι.) – ο φανατισμός των Τούρκων αναφέρεται από τους χρονογράφους της εποχής ως βασική αιτία. (β) Φημολογία για ωμότητες Αράβων και Τούρκων σε βάρος των προσκυνητών (δεν επιβεβαιώνεται) (γ) Οικονομικές αιτίες: - Μεγάλη αύξηση του πληθυσμού στην Δυτική Ευρώπη → πείνα και επιδημίες, και συνακόλουθα εχθρότητες μαστίζουν τον πληθυσμό - τυχοδιωκτισμός των ιπποτών (νέα κατηγορία κατώτερων υποτελών στη φεουδαρχία) – - συνέπεια: πολλοί άνθρωποι διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν τη χώρα τους για μια καλύτερη τύχη. (δ) Πολιτικές αιτίες: οι πάπες επιδιώκουν την ανάκτηση (reconquista) των χριστιανικών εδαφών: - ήθελαν να ενισχύσουν τη θέση τους στην αντιπαράθεση με τους Γερμανούς Αυτοκράτορες → επεδίωξαν υποστήριξη από τους Βυζαντινούς Αυτοκράτορες Ποια ήταν η αρχική στάση του Βυζαντίου; Το Βυζάντιο: ήθελε μισθοφόρους (όχι σταυροφόρους) από τη Δύση στη σύγκρουση με Πατζινάκους-Κουμάνους (αντίπαλοι στα βόρεια σύνορα). - Ωστόσο: αντιμετωπίστηκαν με δυσπιστία όταν έφτασαν στην Κων/πολη, αφού οι εξωτερικοί εχθροί είχαν αντιμετωπιστεί.
1095	Ο Πάπας Ουρβανός Β΄ κηρύσσει την Πρώτη Σταυροφορία . Δίνει σ' αυτήν χαρακτήρα ιερού πολέμου για απελευθέρωση Αγίων Τόπων (« <u>Ο Θεός το θέλει</u> »).
1096-1099	Πρώτη Σταυροφορία: Συνεργασία με το Βυζάντιο. Κατάκτηση Αγίων Τόπων. Κέρδη για το Βυζάντιο.
12 ^{ος} αι	Λατινικά Κράτη στη Μ. Ανατολή
12 ^{ος} αι	Δεύτερη και Τρίτη Σταυροφορία: Ήττες για Σταυροφόρους – Απώλειες Βυζαντίου. Οι στόχοι δεν επιτεύχθηκαν, και προκλήθηκε μίσος ανάμεσα στους λαούς.
1185	ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ στο Βυζάντιο. (ως το 1204)
Η τέταρτη σταυροφορία	
1195	Ο Ισαάκιος Β΄ Άγγελος ανατρέπεται από τον Αλέξιο Γ΄.
1201	Ο πάπας Ιννοκέντιος Γ΄ συλλαμβάνει ιδέα Τέταρτης Σταυροφορίας (θρησκευτικότητα + ιπποτικό αίσθημα = απροσδιόριστος σκοπός). – Προπαγάνδα στην Ευρώπη – Αρχηγός των φεουδαρχών ο Βονιφάτιος ο Μομφερρατικός
1202-1204	Ορμητήριο η Βενετία: αναλαμβάνει μεταφορά-τροφοδοσία σταυροφόρων Τέταρτη Σταυροφορία. Βυζάντιο: Πολιτική, στρατιωτική, οικονομική αδυναμία Αιτίες: - απειλή από Νορμανδούς, - κακές σχέσεις με Βενετούς, - επεκτατικά σχέδια Γερμανών εις βάρος του
1203	

1204	Ο έκπτωτος Ισαάκιος ζητά βοήθεια από σταυροφόρους για να αποκατασταθεί στον θρόνο. Οι σταυροφόροι αποδέχονται – Αποφασίζεται επίθεση κατά της Κων/πολης. Ο Ισαάκιος αποκαθίσταται (Ιούλιος 1203). Οι σταυροφόροι παραμένουν στην Πόλη αντί να φύγουν για τους Αγίους τόπους → αντιπαράθεση με ντόπιους – (αιτίες: αλαζονική συμπεριφορά, βαριά φορολογία)
1204	Πραξικόπημα του Αλέξιου Ε Δούκα Μούρτζουφλου (παίρνει πίσω το θρόνο, αντίθετος με τους σταυροφόρους) Μάρτιος: οι Σταυροφόροι υπογράφουν συμφωνία διανομής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. 13 Απριλίου: Άλωση της Πόλης από σταυροφόρους: ▪ Ο Αλέξιος τρέπεται σε φυγή – ▪ λεηλασίες, σφαγές από τους σταυροφόρους, ▪ κλοπή σπουδαίων έργων τέχνης που πηγαίνουν στη Δύση για να κοσμήσουν καθεδρικούς ναούς και παλάτια στη δυτική Ευρώπη ▪ - αρχίζει η μακρά περίοδος της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα (σε ορισμένες περιοχές θα διαρκέσει ως και τον 17° αιώνα!)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 (1204-1453)

Τα ελληνικά κράτη

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους στον χώρο της πρώην Βυζαντινής Δημοκρατίας δημιουργούνται, εκτός από τα Λατινικά, και **Ελληνικά Κράτη**.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑΣ	Ιδρύεται το 1204 – αμέσως μετά την Άλωση της Πόλης από τους Φράγκους <i>Ποιοι;</i> Οι Μεγάλοι Κομνηνοί <i>Πού;</i> Νοτιοανατολικές ακτές Ευξείνου Πόντου. Επεκτάσεις: Αργότερα κατακτήθηκαν Σινώπη, Παφλαγονία, Ηράκλεια Πόντου Απομόνωση από τη δυτική Μ. Ασία μετά την κατάκτηση Σινώπης από Τούρκους → μικρή επίδραση στο Βυζάντιο Διάρκεια: 250 χρόνια. (έως το 1461, άλωση από Τούρκους)
ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	<i>Ποιοι;</i> Ιδρυτής ο Μιχαήλ Κομνηνός Δούκας. <i>Πού;</i> Ήπειρος, δυτικές ακτές Ιονίου και Αδριατική Επεκτάσεις: Ο Θεόδωρος Κομνηνός Δούκας (διάδοχος του Μιχαήλ από το 1215) επιχειρεί (σε ανταγωνισμό με την Αυτοκρ. Νίκαιας) την ανασύσταση Βυζαντίου 1224. Ενάντια στο <u>Λατινικό Κράτος Θεσ/κης</u>: Κατάληψη Θεσσαλονίκης – διάλυση Λατινικού Κράτους Θεσ/κης Ο Θεόδωρος στέφεται αυτοκράτωρ Ρωμαίων 1230. Ενάντια στους <u>Βούλγαρους</u>: Ήττα από τον τσάρο Ιωάννη Ασάν Β΄ στον Έβρο – Αιχμαλωσία Θεόδωρου-Ίδρυση Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας ως το Δυρράχιο.
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΝΙΚΑΙΑΣ	<i>Ποιοι;</i> Δυναστεία των Λασκαριδών (1204-1261) <i>Πού;</i> Δυτική Μικρά Ασία, με κέντρο τη Νίκαια. Βασικά πρόσωπα: 1. Θεόδωρος Λάσκαρις (1204-1222) Γύρω του συγκεντρώνονται οι δυνάμεις των Βυζαντινών μετά την Άλωση 1205: Ήττα των Λατίνων από Βούλγαρους – ευκαιρία για εδραίωση του Κράτους της Νίκαιας 1208: Ο Θεόδωρος στέφεται αυτοκράτωρ και βασιλεύς των Ρωμαίων. 2. Ιωάννης Βατάτζης (1222-1254) ▪ <u>Εξωτερική πολιτική:</u> Επέκταση της επικράτειας της Αυτοκρατορίας της Νίκαιας- διασφάλιση των κτήσεων στη Μ. Ασία – Εξουσία σε μεγάλο τμήμα των Βαλκανίων / Εξασθένιση γειτόνων (Βουλγαρία ακίνδυνη, Ήπειρος ακίνδυνη, Λατινικό Κράτος Κων/πολης σε παρακμή) ▪ <u>Εσωτερική πολιτική:</u> πάταξη διαφθοράς, ίδρυση ιδρυμάτων για φτωχούς, στρατιωτικά κτήματα για ασφάλεια συνόρων

	▪ Οικονομία: ανόρθωση αγροτικής οικονομίας, επιδίωξη αυτάρκειας, απαγόρευση εισαγωγών ειδών πολυτελείας 3. Μιχαήλ Παλαιολόγος (1261, μετέπειτα αυτοκράτορας Κων/πολης) ▪ <u>Συνθήκη με Γενομάτες:</u> αυτοί θα βοηθήσουν πολεμικά κατά της Βενετίας, το Βυζάντιο τους δίνει εμπορικά προνόμια → οικονομική δύναμη Γένουας στην Ανατολή. ▪ 25 Ιουλίου 1261: Η Κων/πολη στους Βυζαντινούς (στρατηγός ο Αλέξιος Στρατηγόπουλος) – ο Μιχαήλ Παλαιολόγος στέφεται αυτοκράτορας στην Αγία Σοφία – Ανασύσταση του Βυζαντινού Κράτους
--	--

Οι Οθωμανοί και η ραγδαία προέλασή τους

ΤΟΥΡΚΟΙ	έτος	BYZANTIO - ΒΑΛΚΑΝΙΑ
Οι Οθωμανοί Τούρκοι εγκαθίστανται στην περιοχή της Προύσας (Μ. Ασία)	1261	Η Πόλη ανακτάται από τους Βυζαντινούς - Αυτοκράτορας Μιχαήλ Παλαιολόγος – Δυναστεία Παλαιολόγων (ως το 1282)
- ωθούνται από Μογγόλους (Κεντρική Ασία) - προσελκύουν: μισθοφόρους για λάφυρα καλλιεργητές για κτήματα	1281	Διαλύονται τα ακριτικά σώματα
Ο ΟΣΜΑΝ (Οθμάν) ιδρύει το πρώτο Οθωμανικό Κράτος (εμίρης ως το 1326)	1282	Αυτοκράτορας ο Ανδρόνικος Β Παλαιολόγος (ως το 1328)
- αξιοποιεί τους Γαζήδες (φανατικοί πολεμιστές) -εκμεταλλεύεται διάλυση ακριτικών σωμάτων	1289	
Νίκη του Οσμάν κατά του Βυζαντίου κοντά στην Προύσα	1301	
Στο θρόνο ο ΟΡΧΑΝ (ως το 1362). Ο πρώτος που στέφεται σουλτάνος. Οργανώνει τους νομάδες σε κράτος	1321	Εμφύλιος στο Βυζάντιο (ως το 1328)
Κατάληψη Προύσας – γίνεται πρωτεύουσα Οθωμανικού Κράτους	1326	
Κατάληψη Νίκαιας και αργότερα Νικομήδειας – έλεγχος σε αστικά κέντρα και στη Βιθυνία.	1328	Αυτοκράτορας ο Ανδρόνικος Γ (ως 1341)
- ανεκτικότητα στους χριστιανικούς αγροτικούς πληθυσμούς / ενσωμάτωσή τους στην Οθωμανική κοινωνία - στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις: στους εθελοντές ιππείς του σουλτάνου παραχωρούνται εκτάσεις (τιμάρια) – γίνονται τιμαριούχοι ιππείς (με τον τρόπο αυτό δείχνουν πίστη στο σουλτάνο και επιθυμία για κατακτήσεις - γενίτσαροι: μισθοφόροι εθελοντές ή με τη βία στρατολογούμενοι χριστιανοί (στελεχώνουν διοίκηση και στρατό)	1331	Αυτοκράτορας ο Ιωάννης Ε.
	1341	Από δω και στο εξής διαρκής αγωνία του Βυζαντίου στην προέλαση των Οθωμανών
	1342	- εδαφικός ακρωτηριασμός - οικονομική κατάρρευση (υποτίμηση νομίσματος – έλλειψη εσόδων - διάλυση διοίκησης
	1347	Εξέγερση Ζηλωτών (ως το 1349)
Κατάληψη Καλλίπολης (Στην Ευρωπαϊκή πλευρά του Ελλήσποντου) μετά από σεισμό – πρώτη φορά που οι Τούρκοι περνούν στην Ευρώπη	1354	Αυτοκράτορας Ιωάννης Στ' Καντακουζηνός
Σουλτάνος ο Μουράτ Α' (ως το 1389)	1361	Πανικός από την πτώση Καλλίπολης
Κατάληψη Διδυμοτείχου και αργότερα Αδριανούπολης. Πρωτεύουσα η Αδριανούπολη	1365	Σταδιακά, οι σλάβοι – βούλγαροι ηγεμόνες αναγνωρίζουν ηγεμονία Τούρκων – Το Βυζάντιο πληρώνει φόρο υποτέλειας – στρατιώτες στη διάθεση Σουλτάνου

Μάχη του Κοσσυφοπεδίου (Οθωμανοί vs. Σέρβους – Βόσνιους που έχουν αρχηγό τον Λάζαρο) Δολοφονία Μουράτ – αν και αρχικά φαίνεται να νικούν οι Σέρβοι τελικά ο διάδοχος Βαγιαζήτ νικά τους Σέρβους – αναγνωρίζουν επικυριαρχία Σουλτάνου Σουλτάνος ο Βαγιαζήτ (1389) Οι Οθωμανοί φθάνουν ως τον Δούναβη Πολιορκία της Πόλης από τον Βαγιαζήτ	1389	
	1390	Ο σουλτάνος επιβάλλει αυτοκράτορα τον Ιωάννη Ζ. Παλαιολόγο. Ο διάδοχος Μανουήλ διαμένει στην αυλή του σουλτάνου. Βοηθά στην πολιορκία και πτώση Φιλαδέλφειας
	1391	Ο Μανουήλ δραπετεύει – γίνεται αυτοκράτορας. (η πόλη 50000 κάτοικοι)
	1393-4	

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης

ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ	έτος	BYZANTIO
	1391	Αυτοκράτορας ο Μανουήλ Παλαιολόγος (ως το 1425) - ταξιδεύει αναζητώντας βοήθεια στη Δύση (Βενετία, Παρίσι, Λονδίνο) - συμπάθεια από Ευρώπη, χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα
Μάχη της Άγκυρας . Συντριβή του Βαγιαζήτ από Μογγόλους (Ταμερλάνος). Κρίση στο Οθωμανικό κράτος	1402	Το Βυζάντιο παύει να πληρώνει φόρο υποτέλειας – παράταση ζωής για μισό αιώνα
Ο ΜΟΥΡΑΤ Β΄ σουλτάνος Επιθετική πολιτική. Πολιορκία Κων/πολης από Τούρκους. Εισβολή στην Πελοπόννησο	1421	
	1422	Τα τείχη σώζουν την Πόλη.
	1423	
Η Πελοπόννησος φόρου υποτελής	1425	Αυτοκράτορας ο Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος (ως το 1448) .Προσπάθεια εξασφάλισης βοήθειας από Δύση
	1426	
Προβλήματα και στρατιωτικές ήττες των Οθωμανών - Στην Τρανσυλβανία (Ιωάννης Ουνυάδης) - Στην Αλβανία (Σκεντέρμπεης) Αποτυχημένη σταυροφορία εναντίον των Τούρκων – συντριβή σταυροφόρων στη Βάρνα Μετά την κατανίκηση των απειλών, οι Οθωμανοί απερίσπαστοι από απειλές οργανώνουν πολιορκία της Πόλης	1438-9	Σύνοδος Φερράρας-Φλωρεντίας. Ο Ιωάννης δέχεται πλήρη υποταγή Ορθόδοξης στην Καθολική Εκκλησία. - μη αποδοχή από τον λαό. - Λουκάς Νοταράς (μεγάλος δούκας): «Είναι προτιμότερο να δω στην αγορά της Πόλης να κυριαρχεί το φακίολι των Τούρκων παρά η λατινική καλύπτρα».
	1444	
(ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ΜΩΑΜΕΘ Β΄) Προκαταρκτικές ενέργειες: 1. Χτίζουν Ρούμελη-Χισάρ (φρούριο στην ευρωπαϊκή ακτή του Βοσπόρου)		Συνέπεια: Η Πόλη αποκόπτεται από Εύξεινο Πόντο – δεν μπορεί να προμηθεύεται σιτηρά

—

Αναγέννηση και ανθρωπισμός

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ: Γενικότερη πνευματική κίνηση (όχι μόνο στις εικαστικές τέχνες). Εισάγει την Ευρώπη στον νεότερο πολιτισμό της

- **Εποχή: 15^{ος} – 16^{ος} αι.**
- Κύριο χαρακτηριστικό: **Αναβίωση αξιών της κλασικής αρχαιότητας** (παραμερισμένες στον Μεσαίωνα).
- Έμπνευση από τον αρχαίο κόσμο, αλλά **ΣΤΟΧΟΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ**
- **Απελευθέρωση του ανθρώπινου πνεύματος** από μονομέρεια θρησκευτικής σκέψης: Γίνεται **Φιλελεύθερο, ερευνητικό, δημιουργικό. – επαναστατικές επινοήσεις στην τέχνη, επιστήμη, λογοτεχνία**
- **Συνθήκες**
 1. **Οικονομική άνθηση** πόλεων ευνοεί πνευματική - καλλιτεχνική δραστηριότητα
 2. **φιλόμουσοι εύποροι αστοί και ηγεμόνες** υποστηρίζουν την άνθηση (π.χ. Μέδικοι στη Φλωρεντία)
 3. **Πανεπιστήμια:** περνούν από τη φιλοσοφική αναζήτηση στην προσπάθεια οικοδόμησης ενός νέου κόσμου – προσέγγιση οικονομικής, πνευματικής, κοινωνικής ζωής.
- **Χώρος:** Αφετηρία η **Ιταλία** (ακμαίες οικονομικά πόλεις: Φλωρεντία, Βενετία, Ρώμη). Επέκταση σε όλη τη Δυτική Ευρώπη.

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ: HUMANISMUS

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ: στροφή, από τους λόγιους της Αναγέννησης, στη βαθύτερη γνώση των αρχαίων ελληνικών και λατινικών γραμμάτων .

- Μελέτη, μετάφραση, σχολιασμός αρχαίων κειμένων
- Όχι μόνο μελέτη σε θεωρητικό επίπεδο (όπως στο Βυζάντιο και τα Πανεπιστήμια του Μεσαίωνα) αλλά **προσπάθεια άντλησης αξιών για θεμελίωση ενός καινούριου κόσμου.**
- **HOMO UNIVERSALIS** (καθολικός άνθρωπος): το αναγεννησιακό πρότυπο ανθρώπου:
 - Στο κέντρο του κόσμου **ο άνθρωπος** – πολύπλευρη προσωπικότητα
 - Αγάπη για δημιουργική, δραστήρια ζωή – δημιουργία πολιτισμού –
 - Ο άνθρωπος ελεύθερος να διαμορφώσει τον κόσμο του, να καθορίσει τη μοίρα του
 - Πίστη στις δυνάμεις του ανθρώπου, σωματικές και πνευματικές.
 - Θρησκευόμενοι οι ανθρωπιστές, ωστόσο επιζητούν την αληθινή πίστη, όχι μοιρολατρία.
- Απομάκρυνση από το μεσαιωνικό παρελθόν (θρησκοληψία, μοιρολατρία)
- Πρόδρομοι της Αναγέννησης:
 - Βυζαντινοί λόγιοι (10^{ος} – 15^{ος} αι)
 - Πανεπιστήμια Μεσαιώνα
 - Ιταλοί συγγραφείς (Δάντης, Πετράρχης, Βοκκάκιος)
- **Συμβολή των Ελλήνων λογίων στον Ανθρωπισμό:**
 - Λόγιοι που κατέφυγαν στην ιταλική χερσόνησο πριν και μετά την Άλωση:
 - Πριν την Άλωση, απεσταλμένοι ή συνοδοί αυτοκρατόρων:
 - 14ος αι. Μανουήλ Χρυσολωράς
 - 1439: Απεσταλμένοι στη σύνοδο της Φλωρεντίας:
 - Γεώργιος Σχολάριος
 - Μάρκος Ευγενικός
 - Νικαίας Βησσαρίων

- Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός

- Λόγιοι που δίδαξαν ελληνικά γράμματα στα ιταλικά πανεπιστήμια
- 15ος – 16ος αι.: Συμβολή των Ελλήνων λογίων
 - ο στην έκδοση αρχαίων συγγραφέων,
 - ο συλλογή και διάσωση χειρογράφων από ηγεμόνες και βιβλιοθήκες–
 - ο Μεταφορά χειρογράφων στη Βενετία (Biblioteca Marciana) και τη Φλωρεντία (Biblioteca Laurentiana).

▪ Έρασμος: Νέα αντίληψη για αγωγή και επιστήμη:

Desiderius Erasmus: Οι άνθρωποι δεν γεννιούνται, αλλά γίνονται.

- Έμφαση στη δύναμη και τον ρόλο της εκπαίδευσης, διάχυτη σε όλα τα κείμενα της Αναγέννησης.
- Η επιστήμη εξελίσσεται με παρατήρηση, εμπειρία, πείραμα.

Τυπογραφία

- **Καταλυτική η συμβολή της τυπογραφίας στην διάδοση Αναγέννησης και Ανθρωπισμού: Περ. 1450, Γερμανία. Ιωάννης Γουτεμβέργιος:** χρησιμοποιεί κινητά μεταλλικά στοιχεία για εκτύπωση βιβλίων. Κοσμοϊστορικό γεγονός η εφεύρεση τυπογραφίας.

Αποτέλεσμα: δυνατότητα μαζικής παραγωγής (ενώ πρώτα γίνονταν μόνο αντιγραφές)

- Εκδοτική έκρηξη τον 15^ο αι. (30000 βιβλία) και τον 16^ο αι (150-200.000). Διεύρυνση πρόσβασης στη γνώση

Διάδοση Αναγέννησης- Ανθρωπισμού:

- **Από την Ιταλική χερσόνησο σε:**
 - ο Γαλλία
 - ο Γερμανία
 - ο Κάτω Χώρες
 - ο Ιβηρική Χερσόνησο (Ισπανία)
- **Πόλεις με πανεπιστήμια, εκδοτικά κέντρα** (Παρίσι, Αμβέρσα, Στρασβούργο, Μιλάνο, Βενετία)
- **Η διάδοση των γραμμάτων περιορίζεται στις πόλεις – στην επαρχία επικρατεί αναλφαβητισμός** (η διάδοση των γραμμάτων εκεί θα γίνει με τον Διαφωτισμό, δύο αιώνες μετά).

Οι ανακαλύψεις

Πρωταγωνιστές: Ισπανία και Πορτογαλία [πλεονέκτημα: η γεωγραφική τους θέση: Μεσόγειος – Ατλαντικός]. Ανταγωνισμός

Οι ευρωπαίοι ανακαλύπτουν τον κόσμο:

Ακολουθούν 2 διαφορετικούς δρόμους με προορισμό τις **Ινδίες**

ΠΟΡΤΟΓΑΛΟΙ	ΙΣΠΑΝΟΙ
Δρόμος: Παραπλέουν την Αφρική (προς το νότο)	Δρόμος: πηγαίνουν προς τα δυτικά
▪ 15^{ος} αι. Επιτυχή εξερευνητικά ταξίδια πορτογάλων θαλασσοπόρων με χρηματοδότηση του βασιλιά Ερρίκου Θαλασσοπόρου. ▪ 1487: Βαρθολομαίος Ντιάζ (1450-1500): Φθάνει στο Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας	1492-1504: Ο Χριστόφορος Κολόμβος (γενουάτης στην υπηρεσία του βασιλιά της Ισπανίας)

▪ 1498: Ο Βάσκο Ντα Γκάμα Φτάνει στις Ινδίες. ▪ 1499: με την επιστροφή του Ντα Γκάμα στη Λισαβόνα με μπαχαρικά, ο δρόμος προς Ινδίες γίνεται πραγματικότητα. ▪ 1500: Ο Αλβαρέζ Καμπράλ παρασύρεται από τα κύματα – φτάνει στη Βραζιλία – την καταλαμβάνει στο όνομα του βασιλιά του. ▪ 1507: Ο Αμέρικο Βεσπούτσι(φλωρεντινός) διαπιστώνει ότι οι περιοχές που ανακάλυψε ο Κολόμβος δεν είναι οι Ινδίες, αλλά μια νέα ήπειρος. Επιχειρεί να τη χαρτογραφήσει. Παίρνει το όνομά του (Αμερική)	πιστεύοντας ότι η γη είναι σφαιρική, πηγαίνει δυτικά για να βρει τις Ινδίες. 1492: Φθάνει στο Σαν Σαλβαδόρ (Κεντρική Αμερική). Πιστεύει ότι έφτασε στις Ινδίες – συνεχίζει να το πιστεύει και αφού ανακάλυψε και άλλες περιοχές της Κεντρικής Αμερικής σε επόμενα ταξίδια. Οι Ισπανοί επιδιώκουν να σπάσουν το μονοπώλιο των Πορτογάλων και να βρουν νέο δρόμο προς τις Ινδίες 1519-1522 Φερδινάνδος Μαγγελάνος (Πορτογάλος στην υπηρεσία της Ισπανίας) Ταξιδεύει δυτικά – νοτιοδυτικά. Παρακάμπτει τη Νότια Αμερική. Το ταξίδι του Μαγγελάνου ήταν και η απόδειξη ότι η γη είναι σφαιρική!!!
ΠΟΡΤΟΓΑΛΟΙ	ΙΣΠΑΝΟΙ

Συνέπειες ανακάλυψης νέων χωρών για την Ευρώπη:

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ

(α) Η Δυτική και Βόρεια Ευρώπη στο κέντρο των εξελίξεων

- Μετατόπιση του οικονομικού κέντρου: από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό, Βόρεια Θάλασσα
 - Αύξηση της δραστηριότητας και σημασίας λιμανιών Δυτικής Ευρώπης σε σχέση με εκείνα τη Μεσογείου (Σεβίλλη, Αμβέρσα, Λισαβόνα)
- ↓ *απώλεια ισχύος για τις παραδοσιακές ναυτικές πόλεις – Βενετία, Τζένοα)*

(β) Μπαίνουν οι βάσεις του κεφαλαιοκρατικού (καπιταλιστικού) συστήματος:

- Διεύρυνση της κυκλοφορίας νομίσματος λόγω της διάδοσης πολύτιμων μετάλλων → το νόμισμα αποκλειστικό ανταλλακτικό μέσο – μέτρο αξίας
 - Αύξηση επενδύσεων σε επιχειρήσεις (εμπόριο, τράπεζες, ασφάλειες, χρηματιστήρια)
- ↓ *κλονισμός της φεουδαρχίας*

(γ) πρόοδος της βιοτεχνίας

- Τομείς: υφαντουργία, μεταξουργία, τυπογραφία
- ↓ *εξασθένιση των συντεχνιών, που περιόριζαν την ελεύθερη δραστηριότητα*

(δ) η γεωργία παραμένει βασικός πυλώνας της οικονομίας

- Καλλιέργεια αποικιακών προϊόντων, άγνωστων ως τότε

(ε) Πληθωρισμός πολύτιμων μετάλλων (μείωση της αξίας τους – εκτίναξη τιμών των αγαθών)

1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ

- **Η αστική τάξη** πρωταγωνιστεί σε (περιορισμένο, αλλά ουσιαστικό) μετασχηματισμό κοινωνίας
- Θετικές οι συνέπειες ανόδου τιμών για χωρικούς, αρνητικές για ευγενείς, εργάτες
- **Είσοδος σε φάση αναπροσαρμογής που θα ολοκληρωθεί τον 18° αιώνα**
- Επιστημονική πρόοδος: Για να αντιμετωπιστούν πρακτικά προβλήματα, ανάπτυξη επιστημονικών κλάδων:
 - γεωγραφία, αστρονομία, μαθηματικά
 - ζωολογία, βοτανική, εθνογραφία

Η θρησκευτική μεταρρύθμιση (1517 κ.ε.)

Κρίση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας

Από το τέλος του μεσαίωνα, το κύρος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας υποχωρεί: Αιτίες:

ΕΚΚΛΗΣΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
➤ Ανεπάρκεια στη διοίκηση της εκκλησίας ➤ Υπερβολική πολυτέλεια ➤ Ηθική διαφθορά εκκλησιαστικών αξιωματούχων ➤ Αμάθεια κληρικών ➤ Η εκκλησία χρησιμοποιεί διαρκώς την απειλή του κακού ➤ Εφευρίσκει τρόπους άφεσης αμαρτιών: ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙΑ (=έγγραφα άφεσης αμαρτιών)	Την ίδια εποχή ανοίγονται νέοι ορίζοντες: ➤ Κοινωνικοί (αστική τάξη, έμποροι, αμφισβήτηση παλαιών θεσμών) ➤ Οικονομικοί (ανακαλύψεις, νέες αγορές) ➤ Πνευματικοί (Αναγέννηση, ανθρωπισμός, τεχνολογική πρόοδος)

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΙΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ:

- **Ανθρωπιστές:** μελετούν την Αγία Γραφή με στόχο την αναζήτηση του αυθεντικού πνεύματος του Χριστιανισμού
- **Άμεση επαφή των πιστών με το κείμενο της Αγίας Γραφής. Λόγοι:**
 1. Τυπογραφία (πολλές εκδόσεις της Αγ. Γραφής)
 2. Μετάφραση της Αγίας Γραφής σε λαϊκή γλώσσα
- Η αντίδραση όχι μόνο **θεολογική** αλλά και **κοινωνική – πολιτική** (σύνδεση με την Αναγέννηση – το όραμα για έναν καλύτερο κόσμο)

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

- **Ο χώρος:** Γερμανικές χώρες – μεγαλύτερη αντίδραση στις αδυναμίες της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας
- **Οι Αιτίες:** (α) **στον λαό:** δυσaréσκεια για την οικονομική επιβάρυνση του πληθυσμού για να χτιστούν μεγαλόπρεπα κτίρια στη Ρώμη
(β) **στην εξουσία:** προσπάθεια των Γερμανών ηγεμόνων να απαλλαγούν από την επιρροή του Πάπα
- **Η αφορμή:** 1515 Άδεια για **μαζική έκδοση συγχωροχαρτιών** - δόθηκε από τον Πάπα Λέοντα Ι'. Εμπορευματοποίηση στον τρόπο διάθεσης των συγχωροχαρτιών (κυριολεκτικά πωλούνταν)

Μοναχός Τέτζελ (Γερμανία): «μόλις ακουστεί ο ήχος από τα χρήματα που πληρώνονται για το συγχωροχάρτι, οι ψυχές πηγαίνουν κατευθείαν στον παράδεισο»

- **Οι δύο όψεις της μεταρρύθμισης:**
 - (α) θρησκευτικό κίνημα
 - (β) πυρήνας ευρύτερης μεταρρυθμιστικής έκρηξης – επιδρά στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική πραγματικότητα της Γερμανίας αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης

➤ Πρωταγωνιστές:

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΕΣ
Πάπας Λέων Ι Μοναχός Τέτζελ	Κάρολος Ε, αυτοκράτορας Δίαιτα: ανώτατο Συμβούλιο Ευγενών, αστών και κληρικών σε γερμανικά και ανατολικοευρωπαϊκά κράτη	Μαρτίνος Λούθηρος (Γερμανός Θεολόγος και Μοναχός. 1483- 1546) Γερμανοί ηγεμόνες στο πλευρό του

- **Βασικά κείμενα:**
 - 95 θέσεις του Λούθηρου (1517) – βλ. χρονικό
 - Ομολογία της Αυγούστας (1530) – βλ. χρονικό
- Οι μεταρρυθμιστές ονομάζονται **προτεστάντες** ή **διαμαρτυρόμενοι** (<protestor = διαμαρτύρομαι) λόγω της διαμαρτυρίας τους για την δίωξη των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων (βλ. χρονικό)

Χρονικό της Μεταρρύθμισης

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ		ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΕΣ ΤΟΥΣ
Άδεια μαζικής έκδοσης συγχωροχαρτιών από τον πάπα Λέοντα Ι	1515	
Ο πάπας αφορίζει τον Λούθηρο ως αιρετικό	1517	95 θέσεις: Ο Λούθηρος θυροκολλά σε εκκλησία της Βιτεμβέργης έναν κατάλογο από 95 θέσεις: - καταδικάζει συγχωροχάρτια - αμφισβητεί παπικές απόψεις σε δογματικά ζητήματα
<i>Ο Γερμανός Αυτοκράτορας Κάρολος Ε καλεί τον Λούθηρο σε απολογία ενώπιον της Δίαιτας στην πόλη Βορμς</i>	1520	Ο Λούθηρος καίει δημόσια το παπικό έγγραφο (βούλλα) του αφορισμού Ο Λούθηρος αρνείται να αποκηρύξει τις απόψεις του
<i>Η Δίαιτα καταδικάζει τον Λούθηρο ως αιρετικό και τον θέτει εκτός νόμου</i>	1529	Ο Λούθηρος σώζεται – ο εκλέκτορας της Σαξονίας τον κρύβει στον πύργο του στο Βάρτμπουργκ Οι γερμανοί ηγεμόνες που υποστηρίζουν τον Λούθηρο εκφράζουν τη διαμαρτυρία τους για την δίωξη των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων Ονομάζονται διαμαρτυρόμενοι ή προτεστάντες Η διαμαρτυρία χωρίς αποτέλεσμα
Εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στις αυτοκρατορικές δυνάμεις και τους μεταρρυθμιστές ηγεμόνες Ειρήνη της Αυγούστας: (συμβιβασμός του αυτοκράτορα) - Νόμιμος ο Λουθηρανισμός - Κάθε ηγεμόνας της Γερμανίας μπορεί να επιβάλει όποιο δόγμα θέλει στην περιοχή του	1530	Ομολογία της Αυγούστας: Κείμενο με τις βασικές αρχές του λουθηρανισμού. Υποβάλλεται από τους διαμαρτυρόμενους ηγεμόνες στη Δίαιτα.
	1555	Η Γερμανία διαιρείται σε καθολικά και διαμαρτυρόμενα κράτη

Αντιμεταρρύθμιση:

Η δυναμική αντίδραση της καθολικής εκκλησίας στη μεταρρύθμιση

Αιτία: η διαπίστωση της δραματικής συρρίκνωσης της πολιτικής και θρησκευτικής της επιρροής κατά τη διάρκεια της Μεταρρύθμισης:

Μέτρα που έλαβε η καθολική εκκλησία στο πλαίσιο της Αντιμεταρρύθμισης

Α. Μέτρα αναδιοργάνωσης της καθολικής εκκλησίας

Μοναχικά τάγματα Αναδιοργανώνονται – ιδρύονται νέα	π.χ. τάγματα Ιησουιτών: στόχος: πνευματική και ιδεολογική επιβολή του καθολικισμού μέσα: (α) προπαγάνδα (β) ίδρυση εκπαιδευτηρίων, νοσοκομείων, φιλανθρωπικών ιδρυμάτων (γ) έκδοση βιβλίων
---	--

Θεσμική αναδιοργάνωση της Καθολικής Εκκλησίας. Σύνοδος του Τρέντο (1545 - 1563)	- θεραπεία των αδυναμιών της καθολικής εκκλησίας που είχαν οδηγήσει στη μεταρρύθμιση - αποσαφήνιση καθολικού δόγματος - ηθικοπνευματική ανασυγκρότηση
--	---

Β. Κατασταλτικά μέτρα εναντίον των μεταρρυθμιστών

Ιερά Εξέταση	παλιός μεσαιωνικός θεσμός που αναδιοργανώθηκε - δικαστήριο που συγκροτούσαν καρδινάλιοι και ενίοτε προέδρευε ο Πάπας - σκοπός η συντριβή των «αιρετικών» και η επιβολή της καθολικής πίστης - μέσα : βασανιστήρια, καύση στην πυρά (autodafe)
Λογοκρισία (Index)	- 1543: Ιδρύεται στη Ρώμη Συμβούλιο Λογοκρισίας - Το Συμβούλιο αυτό καταρτίζει και ενημερώνει τον Πίνακα των Απαγορευμένων Βιβλίων (Index Librorum Prohibitorum) - Το Index περιέχει βιβλία θρησκευτικά, επιστημονικά, φιλολογικά που η καθολική εκκλησία κρίνει ως αιρετικά

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Θρησκευτικές	τέλος της θρησκευτικής ενότητας της Δυτικής Ευρώπης
Πολιτικές	Η θρησκευτική διαίρεση αλλάζει τον χάρτη της Ευρώπης: 1. Μακροχρόνιες και οδυνηρές συγκρούσεις - 16^{ος} αι. Θρησκευτικές διαμάχες στη Γαλλία (Ουγενότοι) - Απόσπαση της καλβινιστικής Ολλανδίας από Ισπανία - Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648) 1. Διαμόρφωση εθνικών ταυτοτήτων στη Δυτική Ευρώπη 2. Συμβολή στην ανάπτυξη των κοινοβουλευτικών πολιτευμάτων
Οικονομικές	- συμβολή στην ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού συστήματος (η μεταρρύθμιση ευνοεί την ελευθερία της ατομικής δραστηριότητας) - Αγγλία, Ολλανδία, ΗΠΑ πρωταγωνιστούν στις εξελίξεις - Οι παραδοσιακές καθολικές χώρες υστερούν (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Γαλλία)
Κοινωνικές	- μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις λόγω του πνεύματος αυτονομίας στη δράση του ατόμου.
Πνευματικές	- νέα ρεύματα στις επιστήμες, τέχνες, γράμματα - διάδοση παιδείας από καθολικούς και διαμαρτυρόμενους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 (1648-1815)

Ο Διαφωτισμός

Α. ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ (τέλη 17^{ου} αι. – περ. 1700)

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ	ΑΝΑΤΟΛΗ
❖ Ταχύτατοι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης ❖ Πνευματική πρόοδος ❖ Ανισομερής ανάπτυξη, ανάλογα με τη συμμετοχή στις εξελίξεις	❖ Παρακολουθούν τις αλλαγές από απόσταση ή μένουν στο περιθώριο	❖ Οθωμανοκρατία ❖ Λατινοκρατία
ΑΓΓΛΙΑ ↑ ❖ Από αρχές 18^{ου} αι. η μεγαλύτερη εμπορική και ναυτική δύναμη		

❖ 1688: Ένδοξη Επανάσταση στην Αγγλία - επικράτηση της αστικής τάξης - κοινοβουλευτισμός, συνταγματική μοναρχία ❖ Φιλελεύθερη, πόλος έλξης όσων απεχθάνονται την απολυταρχία		
ΓΑΛΛΙΑ↓ ❖ Παρατεταμένη και οξυνόμενη κρίση ❖ Απόλυτη μοναρχία: τροχοπέδη στην αστική τάξη, αποκομμένη από τα δρώμενα και τις κοινωνικές εξελίξεις ❖ Αστική τάξη: Αμφιβητεί τη δομή του κράτους, επιδιώκει εξελίξεις		

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ή ΑΙΩΝΑΣ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ [1688-1789]

- Ιδεολογικό κίνημα της εποχής:
- Εκφραστές: οι φιλόσοφοι της εποχής [προσοχή: δεν έχουν όλοι τις ίδιες απόψεις, ωστόσο από πολλά σημεία του έργου τους διακρίνουμε κοινό πνεύμα]

Τι υποστηρίζουν	Πού εναντιώνονται
- Βασική αρχή: πίστη στον ορθό λόγο - Αφετηρία: η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η πρόοδος των επιστημών - Πίστη στην πρόοδο του ανθρώπου - Οι διαφωτιστές δεν αρκούνται στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων, αλλά προτείνουν λύσεις, με στόχο (α) τη βελτίωση του ανθρώπου (β) την πρόοδο της κοινωνίας	στην απολυταρχία στον θρησκευτικό φανατισμό

ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ:

Τα κέντρα του Διαφωτισμού πολλαπλασιάζονται με την πάροδο του χρόνου

Μέσα διάδοσης	1. Τυπογραφία: εφημερίδες, βιβλία, <i>Εγκυκλοπαίδεια</i> 2. Κοινωνικές συγκεντρώσεις [σαλόνια] 3. Επιστημονικές Ακαδημίες 4. Λέσχες και Μυστικές Ενώσεις Ταξίδια στο εξωτερικό των Διαφωτιστών
Επανάσταση λεξιλογίου	Παράλληλα με την Επανάσταση των Ιδεών, εμφανίζονται στο καθημερινό λεξιλόγιο νέες έννοιες: κράτος, κοινωνία, μεσαία τάξη, φύση, αρετή, πρόοδος Συμβολή σ' αυτό των Λεξικών
Πεφωτισμένη δεσποτεία	Φιλοπρόοδοι ηγεμόνες που καλούν τους διαφωτιστές να μιλήσουν στις αυλές τους [Μεγάλη Αικατερίνη, Ρωσία – Φρειδερίκος Β – Πρωσία]

ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΘΕΣΗ	ΠΡΟΣΩΠΑ	ΕΡΓΟ (ενδεικτικά)
Ανεξιθρησκία, πνευματική ανεκτικότητα, όχι στον θρησκευτικό φανατισμό	Βολταίρος (1694-1778) (συγκρούστηκε και με την κρατική εξουσία)	<i>Φιλοσοφικό Λεξικό</i> <i>Δοκίμιο για την ανεκτικότητα</i> <i>Φιλοσοφικές επιστολές</i>
Αρχή του κοινωνικού συμβολαίου (η κυβέρνηση συγκροτείται με βάση συμφωνία με το λαό. Αν η συμφωνία παραβιαστεί, ο λαός έχει δικαίωμα αντίστασης - επανάστασης) [Πρότυπο το αγγλικό σύστημα διακυβέρνησης]	Τζων Λοκ (1632-1704) (θεωρείται πρόδρομος του Διαφωτισμού)	<i>Πραγματείες περί διακυβέρνησης</i>
Αρχή της διάκρισης των εξουσιών -στόχος η αποφυγή αυταρχικής διακυβέρνησης - νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική εξουσίες	Μοντεσκιέ (1698-1755)	<i>Το Πνεύμα των Νόμων</i> (1748) - επίδραση στα πολιτειακά κείμενα της Γαλλικής Επανάστασης
Ελευθερία και ισότητα. - Υπεράσπιση της ελευθερίας - Η κυβέρνηση οφείλει να υποτάσσεται στη γενική βούληση - Προϋπόθεση: Δημοκρατία, σεβασμός των νόμων - Ισότητα: υπήρχε στη φυσική κοινωνία αλλά καταργήθηκε όταν δημιουργήθηκε η εξουσία και η ιδιοκτησία. - Επιστροφή σε μια ενδιάμεση κοινωνία μεταξύ φυσικής και σύγχρονης για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές ανισότητες -	Ζαν Ζακ Ρουσσό (1712-1778)	<i>Το Κοινωνικό Συμβόλαιο</i> (1762)
Η παιδεία προϋπόθεση για τη βελτίωση της κοινωνίας - Σεβασμός στην προσωπικότητα του παιδιού - Μέθοδος η φυσική διδασκαλία	Ζαν Ζακ Ρουσσό (1712-1778)	<i>Αιμίλιος ή περί Αγωγής</i> (1762)
Κοινωνικές μεταρρυθμίσεις για την προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου εξανθρωπισμός της ποινικής δικαιοσύνης κατάργηση της δουλείας	Τσεζάρε Μπεκαρία (1738-1794)	<i>Περί εγκλημάτων και ποινών</i> (1764)
Επιστήμες: καλλιέργεια, ανάπτυξη, διάδοση έκδοση της πολύτομης «Εγκυκλοπαίδειας» από ομάδα διαφωτιστών σταδιακή χειραφέτηση των επιστημών από τη «μητέρα» φιλοσοφία	Ντενί Ντιντερό (1713-1784) και Εγκυκλοπαιδιστές	<i>Εγκυκλοπαίδεια</i> («Συστηματικό Λεξικό των Επιστημών, των τεχνών και των επαγγελμάτων») 1751-1772

Δ. Επιδράσεις του Διαφωτισμού

- ❖ Με τον Διαφωτισμό δημιουργείται πνευματικό υπόβαθρο για ριζικές αλλαγές:
 - βελτίωση της ζωής των ανθρώπων
 - διεύρυνση της εκπαίδευσης σε όλα τα στρώματα της κοινωνίας
 - υποχώρηση θρησκευτικού φανατισμού
 - ενίσχυση αιτήματος για ισότητα και κατάργηση της δουλείας
- ❖ Επίδραση των Διαφωτιστών σε μεγάλα ιστορικά γεγονότα και θεμελιώδη κείμενα
Τζον Λοκ → Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας (1776)
Μοντεσκιέ → Αμερικανικό Σύνταγμα (1787)
Ζαν Ζακ Ρουσσό → Γαλλική Επανάσταση

ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΗ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ (1750-1821)

Βασική έννοια: Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Πνευματικό κίνημα στον ελληνικό χώρο ανάλογο με εκείνο του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.

Οι ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού μεταδόθηκαν στον ελληνικό χώρο.

Χαρακτηριστικά

Πότε;	1750-1821	Μικρή καθυστέρηση λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών στον τουρκοκρατούμενο χώρο. Η μεταβολή των συνθηκών (κοινωνικών και οικονομικών) επέτρεψε την μετάδοση των ιδεών
Πού;	Η μετάδοση των ιδεών στον τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο γίνεται: ❖ Μέσω των ελληνικών παροικιών της Δυτικής Ευρώπης ❖ Μέσω των περιοχών που δεν ήταν τουρκοκρατούμενες (Ιόνια Νησιά, βενετοκρατούμενες περιοχές) – τα Ιόνια Νησιά λειτουργούν ως αγωγοί μετάδοσης των ευρωπαϊκών ιδεών.	
Γιατί;	Σκοπός: ο φωτισμός των υπόδουλων Ελλήνων για να διεκδικήσουν την απελευθέρωσή τους από την οθωμανική κυριαρχία	
Τί έγινε;	❖ Πνευματική δραστηριότητα γύρω από θεμελιώδεις ιδέες [ελευθερία, δικαιοσύνη, ανεξιθρησκία, αρετή, επιστήμη] ❖ Ίδρυση σχολείων ❖ Έκδοση βιβλίων ❖ Μετάφραση βιβλίων των ευρωπαίων διαφωτιστών ❖ Μελέτη θετικών επιστημών ❖ Σύνδεση με την αρχαιότητα	
Ιδεολογία	❖ Μεγάλο εύρος στην ιδεολογία των εκπροσώπων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού - Από προσκόλληση σε παραδοσιακές αξίες - Ως πλήρη αποδοχή των ευρωπαϊκών ιδεών → ❖ Ιδεολογικές αντιθέσεις (οξύτατες) ❖ Ζυμώσεις που οδήγησαν στην ωρίμανση της ιδέας για εθνική απελευθέρωση που θα στηριζόταν μόνο σε ελληνικές δυνάμεις	
Διάδοση	1. Ελληνικός χώρος (εστίες στην υπόδουλη Ελλάδα) 2. Μολδοβλαχία (φορείς οι Έλληνες και οι εξελληνισμένοι ηγεμόνες)	
Αντιδράσεις	Εκδηλώθηκαν από συντηρητικούς κύκλους. Παράδειγμα: Αθανάσιος Πάριος « <i>Αντιφώνησις προς τον παράλογον ζήλον των από της Ευρώπης ερχομένων φιλοσόφων</i> »	

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΡΓΑ (ενδεικτικά)
Ρήγας Βελεστινλής (Φεραίος) (1757-1798) [Συνελήφθη στην Τεργέστη από Αυστριακές αρχές – παραδόθηκε στους Τούρκους Εκτελέστηκε στο Βελιγράδι το 1798]	❖ επιδιώκει: (α) να κάνει γνωστή στους Έλληνες τη δυτική σκέψη (β) να τους προετοιμάσει να διεκδικήσουν την ελευθερία τους ❖ πηγή έμπνευσης: ο άνεμος ελευθερίας στη Γαλλία και τη Δυτική Ευρώπη τον 18^ο αιώνα ❖ όραμα: εξέγερση όλων των βαλκανικών λαών εναντίον του Δυνάστη – ίδρυση μιας παμβαλκανικής Ελληνικής Δημοκρατίας Προσπαθεί να περάσει την ορθολογική σκέψη μέσω των φυσικών επιστημών Εκδίδει χάρτες όπου παρασταίνεται η έκταση και η ακτινοβολία του Ελληνισμού Γράφει σειρά βιβλίων με πατριωτικό περιεχόμενο	Πολλά πρωτότυπα έργα και μεταφράσεις <i>Φυσικής Απάνθισμα</i> <i>Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος</i> <i>Νέα Πολιτική Διοικήσεις (+ Θούριος)</i>
Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833)	επηρεασμένος από την γαλλική σκέψη υπέρμαχος εξέλιξης και προόδου απορρίπτει επαναστατικές ακρότητες. υποστηρίζει φιλελεύθερες ιδέες ❖ Υποστηρίζει τη μέση οδό (στις γλωσσικές, πολιτικές, κοινωνικές ιδέες) ❖ Υποστηρίζει τη μετακένωση (= μετάδοση στους Έλληνες των αξιών και της παιδείας που οι δυτικοευρωπαίοι δέχθηκαν από την κλασική αρχαιότητα) Εκδίδει έργα αρχαίων ελλήνων συγγραφέων. Στους προλόγους εκθέτει τις απόψεις του (γλωσσικές, παιδαγωγικές)	<i>Αδελφική Διδασκαλία (1798)</i> 1804 κ.ε. εκδόσεις αρχαίων συγγραφέων
Ευγένιος Βούλγαρις		
Ιώσηπος Μοισιόδακας		
Δημήτριος Καταρτζής		
Ανώνυμος ο Έλλην		<i>Ελληνική Νομαρχία</i>
Δανιήλ Φιλιππίδης – Γρηγόριος Κωνσταντάς		<i>Νεωτερική Γεωγραφία</i>

Οικονομικές θεωρίες (την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης) (1750 κ.ε.)

Διευκρίνιση εκτός ύλης:

❖ **Βασική έννοια 1: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

Τι είναι;	<u>Ριζικός οικονομικός μετασχηματισμός</u> ❖ Ξεκινά: Από την Αγγλία στο Β' μισό του 18^{ου} αιώνα ❖ Επεκτείνεται στην Ευρώπη: τον 19^ο αιώνα ❖ Βασίζεται: στον μετασχηματισμό των βιοτεχνιών σε βιομηχανίες, με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και των νέων πηγών ενέργειας
Τομείς όπου εκδηλώνεται	❖ Βιομηχανία (ατμομηχανή) ❖ Συγκοινωνίες (σιδηρόδρομος) ❖ Θαλάσσιες μεταφορές (ατμόπλοιο)
Διάδοση	❖ Μέσα 18^{ου} αι.: Αγγλία (ήταν και η μεγαλύτερη αποικιακή δύναμη) ❖ 19^ο αι: Ηπειρωτική Ευρώπη (με αρχή την υφαντουργία) Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία, Η.Π.Α. Μεσόγειος και Ανατολική Ευρώπη: για μεγάλο διάστημα στο περιθώριο

ΕΝΤΟΣ ΥΛΗΣ: ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Αλλαγή πολιτικής	❖ Οι νέες συνθήκες αναγκάζουν τα κράτη να επαναπροσδιορίσουν - οικονομική πολιτική - διεθνείς σχέσεις Ο Διαφωτισμός επιδρά στις νέες συνθήκες, καθώς στηρίζει την αποδέσμευση από τον κρατικό παρεμβατισμό (μερκαντιλισμό) – βλ. επόμενη σελίδα: Οικονομικές θεωρίες.
Οικονομική ανάπτυξη ↓	❖ Αύξηση παραγωγής ❖ Ανάπτυξη χερσαίων και θαλάσσιων συγκοινωνιών ❖ Νέες οικονομικές δραστηριότητες ❖ Ανάγκη εξεύρεσης νέων αγορών και πρώτων υλών
Ιμπεριαλισμός ↓	(= επεκτατισμός). Η Ανάγκη για νέες αγορές και πρώτες ύλες δημιουργεί ανταγωνισμό μεταξύ των βιομηχανικών κρατών – αποικιακός ανταγωνισμός (Η ισχύς της μητρόπολης ανάλογη με το μέγεθος και τον πλούτο των αποικιών)
Πολεμικές συγκρούσεις	❖ Μικρότερης ή μεγαλύτερης κλίμακας, λόγω του αποικιακού ανταγωνισμού ❖ Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία ❖ Αγγλία-Γαλλία: σε πολεμική αντιπαράθεση για ολόκληρο τον 18ο αιώνα

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΩΣ ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Υπέρ της παρέμβασης του κράτους: Μερκαντιλισμός
Υπέρ της ελεύθερης οικονομίας: Φυσιοκρατία, Φιλελευθερισμός

ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ (ή Κολμπερισμός ή προστατευτισμός) (16 ^{ος} – 18 ^{ος} αι.)	υπέρ του κρατικού παρεμβατισμού: 1. Ο πλούτος μιας χώρας βασίζεται στα πολύτιμα μέταλλα που διαθέτει 2. Περιορισμός στην ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα, για να έχει το κράτος πλεόνασμα (ενθάρρυνση εξαγωγών, περιορισμός εισαγωγών)
ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΑ (18 ^{ος} αι.)	❖ Ενάντια στον κρατικό παρεμβατισμό 1. Βασική πηγή πλούτου η γεωργία 2. Η οικονομική δραστηριότητα δεν πρέπει να εμποδίζεται από το κράτος (πρέπει να εφαρμοστούν και στην οικονομία η νόμοι της φύσης) Εκπρόσωποι: <i>Η θεωρία αναπτύχθηκε στη Γαλλία (αγροτική οικονομία)</i> Κεναί, Γκουρναί, Τυργκό
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ (liberalismus) τέλη 18 ^{ου} αι.	❖ Ενάντια στον κρατικό παρεμβατισμό Θεμελιωτής ο Άνταμ Σμιθ (<i>Ο Πλούτος των Εθνών</i>, 1776) <i>Η θεωρία αναπτύχθηκε κυρίως στην Αγγλία (εκβιομηχάνιση)</i> ❖ Ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης ρυθμίζει (α) την παραγωγή (β) τη διακίνηση (γ) τις τιμές ❖ Το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει με δασμούς και φόρους στην οικονομική δραστηριότητα ❖ Βασική αρχή: Laissez faire, laissez passer (αφήστε τους ανθρώπους να δρουν ελεύθερα στην οικονομική ζωή, αφήστε τα αγαθά να διακινούνται ελεύθερα). ❖ Ο φιλελευθερισμός αποτυπώνει τα αιτήματα της αστικής τάξης ❖ Οδηγεί στη διαμόρφωση του καπιταλιστικού συστήματος (κεφαλαιοκρατία). Ο καπιταλισμός στην Ευρώπη δημιουργήσε (α) οικονομική ανάπτυξη (β) κοινωνικές ανισότητες (μονόπλευρο καταμερισμό πλούτου) (γ) κοινωνικές συγκρούσεις σε ολόκληρο τον 19^ο αι. (γ) ιδεολογικές ζυμώσεις που θα οδηγήσουν σε νέες ιδεολογίες (σοσιαλισμός)

1607-1732	<i>Διευκρίνιση εκτός ύλης: Ιδρύονται οι 13 αποικίες της Αγγλίας στις ΗΠΑ (Μασαχουσέτη, Νιου Χάμσαϊρ, Ροντ Άιλαντ, Κονέκτικατ, Νέα Υόρκη, Νιου Τζέρζι, Πενσιλβέनिया, Ντέλαγουερ, Μέριλαντ, Βιρτζίνια, Βόρεια και Νότια Καρολάινα, Τζόρτζια)</i>	
1756-1763	Επταετής πόλεμος Γαλλίας-Αγγλίας	
1763	Με τη λήξη του πολέμου, η Αγγλία αποκτά: ○ Τον Καναδά (ανήκε στη Γαλλία) ○ Τη Λουιζιάνα (ανήκε στην Ισπανία) Ενέργειες της αγγλικής κυβέρνησης που πυροδοτούν αντιδράσεις: ○ απαγορεύει την εκμετάλλευση των νέων κτήσεων από τους αποίκους ○ επιβάλλει, για τις ανάγκες του πολέμου, πρόσθετους φόρους σε προϊόντα (τσάι, ζάχαρη) ○ επιβάλλει φόρο χαρτοσήμου στις εφημερίδες και τα εμπορικά έγγραφα. Οι άποικοι θεωρούν ότι οι ενέργειες αυτές πλήττουν την αυτονομία τους – αντιδράσεις	
1773	Ταραχές στη Βοστώνη, αφετηρία για αλυσιδωτές αντιδράσεις	
1774	Φιλαδέλφεια: Συνέλευση αντιπροσώπων των 13 αποικιών. ○ Διεκδικούν αυτοδιοίκηση. ○ Απευθύνουν στο βασιλιά της Αγγλίας διακήρυξη δικαιωμάτων ○ Ο Βασιλιάς τηρεί ανένδοτη στάση ○ Οριστική ρήξη αποικιών με Αγγλία	
4 Ιουλίου 1776	Η Συνέλευση της Φιλαδέλφειας ψηφίζει τη Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας ○ Το κείμενο περιέχει την ιδεολογία της Αμερικανικής Επανάστασης ○ Πρώτη πρακτική εφαρμογή των ιδεών του Διαφωτισμού ○ Πρωτεργάτες: Βενιαμίν Φραγκλίνος, Τόμας Τζέφερσον ○ Αρχίζει ο πόλεμος της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας (7 χρόνια)	
1776-1783	ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ○ Στην αρχή: Ανοργάνωτος ο στρατός των αποίκων – δοκιμασίες έναντι των οργανωμένων αγγλικών δυνάμεων ○ Σταδιακά οι άποικοι αποκτούν στρατιωτική υπεροχή: - ικανός αρχιστράτηγος ο Τζωρτζ Γουάσινγκτον - ενίσχυση από Γάλλους και από ευρωπαίους εθελοντές - Παρέμβαση ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Αμερικανική Επανάσταση προκαλεί τη διπλωματική και στρατιωτική απομόνωση της Αγγλίας	
1778	Χώρες που τάσσονται υπέρ των αποίκων Κηρύσσουν πόλεμο κατά Αγγλίας: Αιτία: να περιορίσουν την αποικιοκρατική δύναμη της Αγγλίας	Χώρες που υποστηρίζουν έμμεσα τους άποικους: αρνούνται να δεχθούν νηοψίες της Αγγλίας για ανεύρεση εχθρικού φορτίου
	Γαλλία Ισπανία Ολλανδία	Ρωσία Δανία Σουηδία
1781	Οριστική στρατιωτική ήττα της Αγγλίας στο Γιόρκταουν	
1783	Το τέλος του πολέμου: Συνθήκη των Βερσαλλιών: Η Αγγλία αναγνωρίζει την ανεξαρτησία των αποικιών	
1783	ΤΟ ΝΕΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ Αρχίζουν οι ζυμώσεις για τη δομή του νέου κράτους Δύο αντίθετες τάσεις: ○ Ισχυρή κεντρική εξουσία ○ Διατήρηση της αυτονομίας κάθε πολιτείας, πρώην αποικίας	
1787	Συντακτικό Κογκρέσο στη Φιλαδέλφεια: ○ Ψηφίζει το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών ○ Συγκεράζει τις δύο αντίθετες τάσεις	

	ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (στηρίζεται στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών)	
	ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ
	Αρμοδιότητες: εξωτερική πολιτική, άμυνα, οικονομία	Αρμοδιότητες: τοπική αυτοδιοίκηση, αστυνομία, δικαιοσύνη, εκπαίδευση τοπική νομοθετική και εκτελεστική εξουσία
	Νομοθετική εξουσία: ασκείται από το Κογκρέσο: 2 σώματα: - Βουλή (αντιπρόσωποι κάθε πολιτείας ανάλογα με τον πληθυσμό) - Γερουσία (2 από κάθε πολιτεία)	
	Εκτελεστική εξουσία: Από τον Πρόεδρο (εκλέγεται από εκλέκτορες για 4 χρόνια)	
	Δικαστική εξουσία (ανεξάρτητη) Ανώτατο Δικαστήριο	
1789	Ο Τζωρτζ Γουάσινγκτον εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος των ΗΠΑ (ως το 1787) ΤΙ ΦΕΡΝΕΙ ΤΟ ΝΕΟ ΚΡΑΤΟΣ; - ο Σταδιακά παραμερίζονται οι εθνικές ιδιαιτερότητες των κατοίκων – Γεννιέται το Αμερικανικό Έθνος. - ο Πρακτική εφαρμογή των ιδεών του Διαφωτισμού.. - ο Δύο καινούργιοι θεσμοί: - ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΟ ΚΡΑΤΟΣ - ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - ο Δίνει το παράδειγμα επιτυχούς έκβασης μιας επανάστασης. Επαναστατικός άνεμος παντού: - Ευρώπη: Ελβετία, Ολλανδία, Βέλγιο, Γαλλία - Λατινική Αμερική: επαναστάσεις των ισπανικών αποικιών (αρχές 19^{ου} αι.) - ο Το νέο κράτος αναπτύσσεται ταχύτατα και εξελίσσεται σε μεγάλη δύναμη	
1814 1823	Συνθήκη της Γάνδης: Η Αγγλία απομακρύνεται οριστικά από την Αμερική Δόγμα Μονρόε: Τέλος των αποικιακών βλέψεων των Ευρωπαίων στην Αμερικανική ήπειρο	

Γαλλική Επανάσταση (1789)

4β. Η έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης (1789)

Διευκρίνιση εκτός ύλης: Στη Γαλλική κοινωνία διατηρούνταν οι τρεις κοινωνικές τάξεις του Μεσαίωνα: Κλήρος, Ευγενείς και Τρίτη Τάξη. Η Τρίτη τάξη περιλάμβανε όσους δεν ήταν κληρικοί ή ευγενείς, άρα και πλούσιους (αστούς, εμπόρους κλπ.) και τους φτωχούς. Η Τρίτη τάξη δεν είχε κανένα προνόμιο, αλλά μόνο υποχρεώσεις. Ενώ κάποια μέλη της είχαν αποκτήσει οικονομική δύναμη δεν είχαν κανένα λόγο στην εξουσία. Οι φόροι που επέβαλε το παλάτι ήταν δυσβάσταχτοι. και οι φτωχότερες τάξεις είχαν εξαθλιωθεί, ενώ η Γαλλία δεν μπορούσε να εκσυγχρονιστεί, παραμένοντας αγροτική οικονομία.

1788	Προτείνεται από τον Υπουργό Οικονομικών της Γαλλίας Νεκέρ η Σύγκληση των γενικών τάξεων (= συνέλευση αντιπροσώπων των τάξεων για να εγκριθούν νέοι φόροι)
1789, Μάιος	Έναρξη εργασιών συνέλευσης Γενικών τάξεων (50% κλήρος-ευγενείς – 50 % Τρίτη τάξη με ελαφρά πλειοψηφία) Οι αντιπρόσωποι της Τρίτης τάξης διαπιστώνουν ότι αντί για μεταρρυθμίσεις προτείνονται φόροι
1789, 20/6	Αυτοανακηρύσσονται Εθνική Συνέλευση (θεωρώντας ότι εκπροσωπούν 98% Γάλλων) Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ δεν αναγνωρίζει τη Συνέλευση. Όρκος του Σφαιριστηρίου: οι εκπρόσωποι Τρίτης τάξης ορκίζονται να μην αποχωρήσουν αν δεν αποκτήσει Σύνταγμα η Γαλλία – ανακηρύσσονται απαραβίαστοι

	Μάταιη απόπειρα του βασιλιά να εμποδίσει τη λήψη αποφάσεων Προσχωρούν στη συνέλευση και εκπρόσωποι κλήρου και ευγενών – μετατρέπεται σε Συντακτική Συνέλευση
1789, 14 / 7	ΕΞΕΓΕΡΣΗ, ΑΛΩΣΗ ΒΑΣΤΙΛΛΗΣ, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ Ο βασιλιάς συγκεντρώνει στρατό στις Βερσαλλίες – αντιδρά στην ψήφιση Συντάγματος από τη Συνέλευση - Αγανάκτηση και λαϊκή αντίδραση quatorze juillet (14 Ιουλίου): Ο λαός καταλαμβάνει τη Βαστίλλη (φυλακή αντιφρονούντων) Σύνθημα: Liberté, Egalité, Fraternité (Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφoσύνη) Η εξέγερση μεταδίδεται από το Παρίσι στις Επαρχίες καταργούνται οι παλιές δημοτικές αρχές - εκλέγονται νέες οργάνωση εθνοφυλακής ληηλατούνται πύργοι των ευγενών 4/8 Η Συντακτική συνέλευση καταργεί τα προνόμια ευγενών – ΤΕΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ
25/8	Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του πολίτη (βασισμένη στις αρχές του Διαφωτισμού – ελευθερία, ισότητα, δικαιοσύνη). Κείμενο που ψηφίζεται από την Συντακτική Συνέλευση και με βάση το οποίο θα θεμελιωθεί το νέο καθεστώς. Ο βασιλιάς αναγνωρίζει τα τετελεσμένα, αφήνει το παλάτι του στις Βερσαλλίες και εγκαθίσταται στο Παρίσι για να είναι υπό επιτήρηση από τους Επαναστάτες.

4στ. Η Γαλλία υπό τον Ναπολέοντα (1799-1815)

1799- 1815	Η ΓΑΛΛΙΑ ΥΠΟ ΤΟΝ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ (1799-1815) A. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1799-1804 ο Ναπολέων γίνεται Ύπατος B ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1804-1815 ο Ναπολέων Αυτοκράτορας - Ο Ναπολέων καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της Ευρώπης (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) - Ετοιμάζει απόβαση στην Αγγλία - Νίκες κατά των αντιγαλλικών συνασπισμών 1812 Εκστρατεία στη Ρωσία: σηματοδοτεί το τέλος της γαλλικής κυριαρχίας 1813 Ήττα του Ναπολέοντα στη μάχη της Λειψίας 1815 Ήττα του Ναπολέοντα στη μάχη του Βατερλώ (από τις ενωμένες ευρωπαϊκές δυνάμεις) Εξορία του Ναπολέοντα στην Αγία Ελένη
1815	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΤΑΞΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ – ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ Τι κάνουν οι νικήτριες δυνάμεις; - Επαναφέρουν την παλαιά τάξη πραγμάτων στην Ευρώπη – αποκατάσταση απολυταρχικών καθεστώτων - Καθιερώνονται ως αρχές του διεθνούς δικαίου (α) η αρχή της ισορροπίας των δυνάμεων (β) η αρχή της νομιμότητας - Καθορίζουν τη διπλωματική τους θέση σε παγκόσμια κλίμακα: (α) η Ευρώπη μοιράζεται στις ζώνες επιρροής της Ρωσίας, Αυστρίας, Πρωσίας (β) η Γαλλία υποχωρεί (γ) η Αγγλία παγκόσμια δύναμη Συνέδριο της Βιέννης: με διαπραγματεύσεις προσδιορίζεται το status quo (δηλ. η τάξη-κατάσταση των πραγμάτων) της νέας εποχής

4ζ. Χαρακτήρας και έργο της Γαλλικής Επανάστασης

1. Οι αποφάσεις του Συνεδρίου της Βιέννης δεν μπορούσαν να αλλάξουν τη ροή των γεγονότων
2. Η Γαλλική Επανάσταση **άλλαξε τον κόσμο: την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή.**
3. Σε αντίθεση με την Ένδοξη και την Αμερικανική, που επιζητούσαν πολιτική ισότητα, η Γαλλική Επανάσταση **επεδίωξε και κοινωνική ισότητα.**
4. Παρότι πολλά πράγματα ανατράπηκαν λίγα χρόνια μετά, η Γ. Ε. αποτέλεσε σημείο αναφοράς και προβληματισμού για ολόκληρη την ανθρωπότητα ακόμη και μέχρι σήμερα.

Τι καινούριο φέρνει η Γαλλική Επανάσταση:

Πολιτική	➤ Λαϊκή κυριαρχία: συνδέεται με το δικαίωμα ψήφου (καθολική ψηφοφορία) ➤ Θεσμός Λεσχών: θα εξελιχθούν σε πολιτικά κόμματα ➤ Κατοχύρωση ελευθερίας, ισότητας, δικαιωμάτων των πολιτών (α) συνταγματική - ΣΥΝΤΑΓΜΑ (β) νομοθετική – ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ (Code Civile, Ναπολεόντειος Αστικός Κώδικας, 1804) ➤ Έννοια «πολίτης» (για πρώτη φορά μετά την αρχαιότητα, ο πολίτης φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων) ➤ Οι μάζες πρωταγωνιστούν στις εξελίξεις ➤ Η κοινή γνώμη (εκφραζόμενη μέσω του τύπου) επηρεάζει τις εξελίξεις ➤ Έννοια του Έθνους ως ανώτατης πηγής όλων των εξουσιών αντικαθιστά τον Μονάρχη ως σημείο αναφοράς → το Έθνος γίνεται η κινητήρια δύναμη των εθνοαπελευθερωτικών κινήσεων του 19^{ου} αιώνα ➤ Δημιουργούνται εθνικοί στρατοί (φορείς εθνικής και κοινωνικής συνείδησης αντί των μισθοφορικών φεουδαρχικών στρατών)
Οικονομία και κοινωνία	➤ Κατάργηση φεουδαρχικών δικαιωμάτων ➤ Δήμευση περιουσίας πολλών ευγενών και εκκλησίας ➤ Μέτρα υπέρ των ασθενέστερων τάξεων
Παιδεία	➤ Καθιερώνεται η δωρεάν και υποχρεωτική παιδεία ➤ Ιδρύονται ανώτερα ιδρύματα και επιστημονικά ινστιτούτα
Πολιτισμός	➤ Αξία της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στα μουσεία
Θρησκεία	➤ Ανεκτικότητα του κράτους στα θρησκευτικά ζητήματα – ικανοποιείται το αίτημα ανεξιθρησκίας ➤ Χωρισμός Εκκλησίας-Κράτους (η εκκλησία περιορίζεται στις εκκλησιαστικές αρμοδιότητες)

Χρήσιμοι όροι εντός ύλης από το γλωσσάρι του σχολικού βιβλίου

Ανεικονική αντίληψη: η καλλιτεχνική τάση, βάσει της οποίας στις παραστάσεις δε γίνεται χρήση της ανθρώπινης μορφής.

Αύγουστος: Ένας από τους τέσσερις συνάρχοντες στο σύστημα της Τετραρχίας που καθιέρωσε ο Διοκλητιανός (δύο Αύγουστοι και δύο Καίσαρες). Τουλάχιστο ως τις αρχές του 9ου αιώνα η ονομασία αυτή χρησιμοποιήθηκε ως συστατικό στοιχείο του αυτοκρατορικού τίτλου.

Αυλάρχης: πρώτος τη τάξει αξιωματούχος των ανακτόρων και έμπιστος του βασιλιά.

Αυτοκράτωρ: Ο τίτλος αυτός συνοδευόταν στο Βυζάντιο συνήθως από την έκφραση πιστός εν Χριστώ τω Θεώ, όπως και ο τίτλος βασιλεύς, και εξέφραζε τον ολοκληρωτικό χαρακτήρα της αυτοκρατορικής εξουσίας, η οποία ήταν υπόλογη μόνο απέναντι στον Θεό.

Αψβούργοι: Αυτοκρατορική δυναστεία που κυριάρχησε στη Γερμανία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (1278-1918).

Βογιάροι: Τα μέλη της παλαιάς βουλγαρικής και ρωσικής αριστοκρατίας, που συγκροτούσαν αρχικά τη συνοδεία των ηγεμόνων.

Βούλλα: Με τον όρο αυτό δηλώνεται το έγγραφο που έφερε τη σφραγίδα του πάπα της Ρώμης.

Γαληνοτάτη Δημοκρατία: Ονομασία του ναυτικού κράτους της Βενετίας που το κυβερνούσαν οι μεγάλοι πλοιοκτήτες και έμποροι της πόλης. Υποδηλώνει την οικονομική και πολιτική σταθερότητα της Βενετίας.

Γλαγολιτικό αλφάβητο: Ονομάστηκε το αλφαβητικό σύστημα στο οποίο γράφτηκαν τα αρχαιότερα έργα της σλαβικής γραμματείας (9ος αιώνας) και το οποίο στηρίχθηκε στην ελληνική γραφή. Το γλαγολιτικό ονομάστηκε πιθανότατα έτσι από το τέταρτο γράμμα του (Γ) που έχει την ονομασία γλαγόλ.

Δευτερογενής τομέας της παραγωγής: Ο Τομέας της οικονομίας που αφορά τη μεταποίηση, δηλ. βιοτεχνία και βιομηχανία.

Δίατα: Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται, για να δηλώσει το ανώτατο συμβούλιο των αντιπροσώπων των ευγενών, του κλήρου και των αστών στην αυτοκρατορική Γερμανία και σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Εικονοκλάστες: Άλλη ονομασία των εικονομάχων.

Εκλέκτορες: Οι επτά γερμανοί ηγεμόνες που συμμετείχαν στην εκλογή του γερμανού αυτοκράτορα.

Εκλογή: Συλλογή νόμων που δημοσιεύτηκε από τον Λέοντα Γ' και τον Κωνσταντίνο Ε'. Αν και αποτελούσε ουσιαστικά μία επιλογή από νόμους του Ιουστινιανού, η Εκλογή περιέλαβε και διατάξεις προερχόμενες από τοπικές συνήθειες.

"Ελέω Θεού βασιλεία": πολιτική αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο μονάρχης έχει λάβει την εντολή της εξουσίας από τον Θεό στον οποίο και μόνο λογοδοτεί.

Ενωτικοί: Έτσι ονομάζονταν στο Βυζάντιο οι υποστηρικτές της Ένωσης της Ορθόδοξης με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.

Καθολικός άνθρωπος (Homo universalis): Ο άνθρωπος με τα πολλαπλά ενδιαφέροντα, ο πολύπλευρα ανεπτυγμένος άνθρωπος, που αποτέλεσε ιδανικό της Αναγέννησης.

Καίσαρ: Από τις αρχές του 7ου αιώνα ήταν κάτοχος του δεύτερου σε σημασία βυζαντινού αξιώματος (μετά το αυτοκρατορικό).

Κεφαλαιοκρατικό ή Καπιταλιστικό σύστημα: Οικονομικό σύστημα που επικράτησε σταδιακά στη Δύση μετά την πτώση της φεουδαρχίας και μετά την Α' Βιομηχανική Επανάσταση. Στο πλαίσιο του η κατοχή και η εκμετάλλευση των μέσων παραγωγής βρίσκεται στα χέρια ιδιωτών, που έχουν επενδύσει τα κεφάλαιά

τους σ' αυτά με σκοπό την αποκόμιση κέρδους, Το σύστημα αυτό θεωρεί το ιδιωτικό κεφάλαιο ως βάση και κινητήρια δύναμη οικονομίας.

Λογοθέτης του Δρόμου: Ο ανώτατος βυζαντινός αξιωματούχος που ήταν αρμόδιος για το οδικό δίκτυο, τις μετακινήσεις μέσα στη βυζαντινή επικράτεια, και κατ' επέκταση για τις μετακινήσεις πρεσβευτών, τη διπλωματία και την εξωτερική πολιτική.

Νόμισμα (solidus): Το χρυσό βυζαντινό νόμισμα.

Νεαρές: Νέοι αυτοκρατορικοί νόμοι. Σώζονται πολλές Νεαρές του Ιουστινιανού Α', του Ιουστίνου Β', αλλά και των αυτοκρατόρων της Μακεδονικής Δυναστείας.

Ορθολογισμός (Rationalismus): Φιλοσοφική θεωρία που δίνει έμφαση στη λογική απόδειξη της αλήθειας (18ος αιώνας).

Πάροικος: αγρότης εξαρτημένος από κάποιον ισχυρό γαιοκτήμονα.

Περιβολή: Το δικαίωμα του αυτοκράτορα να διορίζει τους επισκόπους αλλά και η τελετή της υποτέλειας κατά το Μεσαίωνα.

Προστασία: Παρεχόταν από τους δυνατούς στους αδύνατους γείτονές τους, οι οποίοι ήσαν υποχρεωμένοι να πληρώσουν φόρο σε είδος ή να εργάζονται στα κτήματα των δυνατών.

Ρήγας (rex): Τίτλος παραχωρούμενος στους χριστιανούς ηγεμόνες. Η παραχώρηση προϋπέθετε την τυπική αναγνώριση της υπεροχής του βυζαντινού αυτοκράτορα και συνεπαγόταν περιορισμένη κυριαρχία εκ μέρους του αποδέκτη.

Ρωμανία: Η επικράτεια του Βυζαντινού κράτους.

Σύγκλητος: Συνέχεια της παλαιάς Ρωμαϊκής Γερουσίας, η οποία διατηρούσε στο Βυζάντιο πολιτική ισχύ μέχρι τον 6ο και τον 7ο αιώνα. Υποβαθμίστηκε κατά τον 11ο αιώνα, όταν στις τάξεις της εντάχθηκαν πολλοί έμποροι και βιοτέχνες.

Χάνος-Χαγάνος: Τίτλος των ηγεμόνων των λαών τουρκομογγολικής καταγωγής (Βούλγαροι, Άβαροι, Χάζαροι).

Χρυσόβουλλο: Το επισημότερο από τα αυτοκρατορικά έγγραφα, το οποίο έφερε ημερομηνία, υπογραφόταν ιδιοχείρως από τον αυτοκράτορα με πορφυρόχρωμο μελάνι και σφραγιζόταν με τη χρυσή αυτοκρατορική βούλλα.

Χωρίον: Η αγροτική κοινότητα. Η ακμή της χρονολογείται στον 8ο και 9ο αιώνα. Τα θεμέλιά της υπονομεύτηκαν από την επέκταση των δυνατών.